

KARST VERHALEN

Albert Metselaar

Een jaarwende en de beslotener wijze van leven in de winterperiode, maakt dat we als mens na gaan denken over onszelf en onze omgeving. Kerstverhalen zijn daar een onderdeel van, omdat ze ons zaken onder ogen brengen, waar we zelf misschien nog niet aan hadden gedacht. Dan zeg je soms: 'Kop der veur', er tegenaan. Of je komt tot nieuwe wegen. Als 1^e graads theoloog en invalend voorganger in diverse kerken van de PKN ben ik al jaren betrokken bij kerst, vanuit alle mogelijke invalshoeken. Deze bundel is daar de weerslag van. Een verzameling van wat er aan oogst van diverse jaargangen voor handen bleek.

***Albert Metselaar,
18 december 2023***

**Stichting
Informatiecentrum Geschiedenis
Hollandscheveld & Hoogeveen e.o.**

© Albert Metselaar, Hoogeveen 2023.

Niets uit deze uitgifte mag worden openbaar gemaakt en/of vermenigvuldigd, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Mist

Een dikke laoge zwaore mist,
Is zachies aover 't laand eglist.
De speuren van 't lèemt, van bos, van veld,
De dingen die veur oons mèensen telt,
Bint deur de nevel uut ewist.

Waj ziet, een stokkie zaanderig pad,
Dat schemert in oen daampig gat,
Kun aoveral op eerde wèzen.
Zuj starend in 't wit op 't water trèden,
Ie hadden gien kenbaar tieken had.

Dan zuke wij naor vastigheid.
En wete wij dat Vaar oons weidt.
Dat oonze Heer'oonz'hölpe is.
Umdat Hie oonze schöpper is.
Die naor genaod'en vreed'oons leidt.

O Goede Herder, kribbe kiend,
As wij oe in de strobak viend,
Of bij oen mamme op de narm,
Dan vuult wij liefde, vuult het warm.
Dan wete wij dat wij beslist

Oons nooit meer iene keer vergist.
Op oe vertrouwt wij in de mist.
Hoe veul er ok oons lèvent in glist.
Oen liefde wordt nooit uut ewist.

(Bij wieze van veurwoord.)

DE DREI NAOLOPERS VAN KARST

Stienbarreng was dood. Daor is gien twiefel aover meugelijk. Hij was zoe dood as een Dodo. Zoe dood as de spiekers an de kiste die mit hum in de eerde daalde. Het was allemaole netties vast elegd in de pepieren van het gemientehuus. Noe heb ik wel gien tummermansverstaand, maor dit weet ik wel, en ik herhaal het nog een keer: Stienbarreng was zoe dood as een spieker. De herinnerings an zien gaan naor de groeve maakt het zoe dudelijk as wat, en mak dudelijk dat wat mij is aoverkomen een wonderlijk verhaal is. Net asof Shakespeare nog een toneelspel eschreven zul hebben, toen hie al uut de tied was, of dat Hamlet zien moe estörven was veur zien geboorte. Zoe barre, barre wonderlijk. En mij kwaamp dat allemaole wel goed uut, dat hie dood was. Goed neis. En noe ik wat dure namen enuumd hebbe, krieg ik wele wet ok wat geld veur mien verhaal, as subsidie van de gemien-te. Aans blif het old neis, meer niet, want wij wussen het al: die Stien-barreng is hartstikke dood.

Ja, wij hadden samen een bedrief, Stienbarreng en ikke. Maor hij kun niet mit geld ummegaon. Ik musse de haand op de knippe holden. Ja, we hadden zien geld neudig um het bedrief te begunnen, maor hij störf mooi, net veurdat hie het ok weer kepot emaaft har. Nee, ik ware der niet rauwig umme. Ik ware al die tied de pinne, die alles bij menaar höld. Gien warmte kun mij raken, gien kolde was genug um mij plat te leggen. Slecht wèer, griep, ik dèure wel deur. Nee, gieniene die mij ansprèuk mit van die lège vertellegies die mèensen menaar op straote vertelt, maor dat wol ik ok hielemaole niet. “Beste mijnheer Zwartsloot, hoe giet het mit oe?” Bemui oen mit oen eigen zaken man, giet oe niks van an, har ik vaste zegd, maor ze vrèugen het niet iens meer. Ze ken-den hèur plekke as ik in de buurte ware. Mien zaak, daor giet het um-me. Mien bedrief. Want dat was het eworden, toen Stienbarreng störf. Mien bedrief. Mien geld. Goed neis.

“Goeie karstdagen ome Jan! Veul heil en zegen!”. Een jonge stemme schalde aover mien bureau. Mien nèefie, zeune van mien aoverleden zuster. “Bah!”, zei ik. “Gaot an oen wark man!”. En de jongkerel gunk an zien wark. Mien ogen waren vuur an het speien en mien blik mèuk dat de jongkerel die hiele middag niks

meer tegen mij zei. Mooi zo. Hij kwaamp niet veur dat gezeur. Hij kwaamp um te warken. Hij kwaamp um mien geld meer en meer te laoten gruien. As geld een moes was, harre wij der gauw genug. Zet der twei bij menaar en nao twei keer mit de ogen knippen hebt ze jonkies, maor geld is zoe dood as die spie-ker, asse wij het niet laot warken. Daor binne wij dus veur. Mien nèefie en ikke. En veural ikke, want dat nèefie mut nog barre veule leren.

“Ome Jan, ik wol oe nog wat vraogen.”

“Hej oen wark of? Aans valt der niks te vraogen.”

“Ja, ik bin klaor, het is al een half ure aover tied Ome Jan.”

“Vraog maor, vraogen kost niks, nee hej en ja kriej toch niet!”

“Ome Jan, bi’j een beetie tevrèden aover mien wark?”

“Ie doet waj doen mut, en daor betaal ik oe ok veur.”

“Daor wol ik het net aover hebben, Ome Jan. Ziej, het giet niet zoe goed mit mien zeuntie, ik bin eigenlijk wat meer geld neudig, zul ik nao zoeveule jaor warken veur het zelde geld wat opslag kunnen kriegien?”

“Kun ie nog meer en nog harder warken dan daj al doet?”

“Nee, Ome Jan. Ik zette mij volop veur oen bedrief in. We zit hier an de bureau’s en hold de administratie zoe goed bij, dat de beasting nog nooit te klagen had hef.”

“Dus ie kunt niet meer doen dan daj noe al doet, en der valt niet meer veur de belasting achter te holden?”

“Eueueu.... Nee Ome Jan, ik doe alles wat ik kanne.”

“Dus ie wilt meer geld veur niks meer wark en niks meer tied? Waor haal ie de stompzinnigheid vandaon um dat te vraogen?”

“Het spiet mij Ome Jan, ik har dat niet mutten zeggen.”

“Nee, en ok nooit weer aover begunnen. Der bint der meer die dit wark wel wilt doen. Aj mien nèefie niet waren, haj kunnen ver-trekken, hold dat goed in de gaten jong!” Dat is goed neis, toch? Vaste, want hij höld hum mooi koest.

Bij die woorden keek ik hum nog verniendiger an as ik gewoon al um mij hin keek. Ja, der waren aandere tieden ewest. Der hangt en schil-derije van mij in de mooie kamer, waor ik ok nog wat op lache, zegt ze. Ik hebbe der een laken aoverhin hōngen, verschöt ie niet van de zunne, blif ie nog wat weerd. Weerdeloos schilder-

ije, want wele wil der noe naor kieken? Ik lieke der niet meer op. Zunde van het geld. Dom van mien vrouwe, har een groot gat in d'haand. Ik gunge naor buten. Het was kold, mistig, maor ik musse mij èven warm lopen. Dat diere wij lopend, want um holt te sparen hadde wij de heerd niet an estèuken. Gedoe um niks, dat vuur, kost allint maor geld. Meer kleren an en èven rondlopen. Gewoon wat harder warken, dat hölpt ok wel. Een arbeider die klaagt aover de kolde mut meer um haanden hebben. Zeker weten. Hej ooit heurt dat een hardwarkende arbeider zul klagen? Nou dan. Allint as hie niet warkt, as ie niks aans um haanden hef. Toen ik terogge kwame stund mien nèefie al bij de deure. Zoas gewoonlijk had hie een uurtie aover ewarkt, zoas hij dat zöllef nuumde. Asof ik tied mit hum of esprèuken har. Hij krig genog geld, het wark mut of. Dat was of en hij kun naor huus. "Veul heil en...." Hij mèuk de zin niet of, mien blik was genog. Zo, die har ik ok goed neis ebracht.

Goeie karstdagen, weel hef die flauwekul bedacht? Zo op het inde van het jaor kwamen alle rèkenings. Al het warkvolk wol betaald worden. In de karke dachten ze al weer nao aover de 'hoofdelijke umslag', de karkelijke belasting. Ja, 'hoofd', kopzeerte kriej der van. As karst deur de weke völt mus het volk ok nog een paar dagen vrij, en op wele zien kosten? Nou, precies. En dan zul ik goeie karstdagen hebben? Flauwekul. De domeneer klaagt ok as hie niet genog verdient. Dan löp hie gewoon weg naor een grotere gemiente mit meer mèensen die uut de tied gaot, meer dèupen, meer bijverdienste, meer wark, en ik zitte hier vaste op dat rottige 't Ogeveine. Alle dagen maor naodèenken aover hoe ik der meer an kan verdienen. De citroen is hier al zoe barre uut eknepen, der valt gien dreuge druppen meer uut te halen.

"Ome Jan!" Mien nèefie rèup mij nog toe. "Kooj mit de karst bij oons èten?"

"Waorumme bi'j etrouwd?" Mien nèefie keek mij es vrumd an.

"Ik holle van mien vrouwe, mien magie, ik holle zoe barre van hèur, wat mus ik aans?"

"Umdaj van hèur hold! En toen kreeg ie een huus vol kiender, kreej geldgebrek, en noe kuj nog gien karstdag mit hèur allinneg wèzen, noe mut ik langes komen? Waorumme?"

“Mit de karstdagen binne wij toch goed veur menaar?”, zei mien nèefie. “De schèupers kregen toch ok goed neis, magge wij menaar dan toch ok toewèensen?”

“Kop holden, wegwèzen, veur ik mij bedèenke.....”

Ik har mij nog net niet bedacht. Dat was goed neis.

“De groeten van Laambert, Ome Jan!”

Ik heurde’t wel maor zei niks. Wat heb ik van doen mit dat jonk van hum. Is ok nog enuumd naor de verkeerde kaante van de familie.

Flauwekul, dat gevrèet mit menaar kost allint maor veule geld. Ik slèute de deure achter mij. “Stienbarreng en Zwartsloot”, stund der op een uuthangbord. Mutte we maor es veraandern. Stienbarreng is dood. Hartstikke dood. Zoe dood as een spieker. En maor goed ok. Kun niet mit geld ummegaon. Ik lope nog een stokkie veur de Huzen, wor ik warm van. Nog maor een stokkie wieder, kan ik nog èven angaon bij Klaos, ien van mien warkbaozen. Noe der niks meer op het veld te doen is, hef hie zien olde wark weer op epakt. Hij zit as snieder op taofel en mak een paar mooie pakken. In het veurjaor mut hie weer het veld op. Hij had klachten aover het huus dat hie van mij in huure hef. In de tussentied trök ik mien lèerzen uut, kun zien zeuntie ze mooi scho-ne maken. Veur niks, dat was zien wark veur mij. Goed neis, kregen ze gien extra huurverhoging. “Zo Klaos, ie hadden klachten?” “Ja, baos, het huus is zoe tochtig dat de gerdienties veur de ramen wappert.” “Nou, dudelijk dus, muj gien goed geld uitgeven an gerdienties.” Klaos kik mij verbaosd an. “Maor.....”

Der kwaamp een veul te laank verhaal aover huurbaozen die de meierwonings an het verbètern waren. “Woj ok een bèter huus?” Ik vrèug het en keek hum strak an. “Jazeker baos!” “Mooi, dan kuj mit meie vertrekken, ik neme wel een aandere warkbaos an, iene die tevrèe is mit wat God hum op zien weg bringt, en wat hie as arbeider krig.” Zo, goed neis, ok weer op elöst. Noe naor huus en naor bedde. Heb ik weer netties ofhaandeld. Een arbeider hef recht op wonen en warken van meie tut meie. Dan hef hie ok de meierwoning. En dizze Klaos mag dan ok netties blieven tut meie, toch? Hij is Klaos, maor ik bin gien Sunterklaos. Wele mak hum noe drok um die gerdienties? En dat jonk van hum hef de lèerzen ok niet zoe mooi emaaft as veurige keer, mut ik ok maor wat van

zeggen. Zo van: “Goed neis mien jong, aj nog es de kaans kriegt, doet dan oen best maor es, want dat gevèeg van veurige keer bin ik niks mit op eschèuten. Kuj van leren, sokke anwiezings!” Het jonk keek mij verniendeg an, maor zei niks. Nee, dat had ie wel eleerd. Zwiegen en zeker gien ja knikken, hielemaole niks. Had hie vaste van zien vaar eleerd. Kwaamp ok weinig goeds van. God hef arbeiders bedacht um te warken en te zwiegen, maor ze wilt der zöllef nog niet an.

Donker kost niks. Buten donker, daar hebbe we de maone toch veur? As we lanteerns maken mussen, had God gien maone maakt. Keersen? Ja, um de Biebel te lèzen, dan, maor niet langer dan veur dat. Donker kost niks en aj dan ok nog vrog onder de dèkens kroept, hej het lekker warm, en ziej in het donker niet hoe old of nei die dèken is. Ik legge dan ok mien nette kleren op een stoel en stappe in mien lange hemd onder de dèkens. Nog een paar slokkies van het aquaviet, dat döt een mènse goed. Zöllef estaakt, mit een kètel baoven de heerd, krieg de warmte van het vuur ok vanzöllef mit in huus, hej twee keer plezier van ien stok boom. En dan maor mit de kop stief onder de dikste laoge warme dèkens diej as mènse oe in kunt dènken.

Stienbarreng is dood. Zoe dood as een spieker. En ikke nog laank niet. Argens bin ik estopt mit naodèenken, gien idee wanneer dat was, en hoe laank ik al eslèupen har? Ik wur wakker deurdats der iene bij mij op deurties van de beddestèe tikte. “Moi Jan, doe es lös man, ik hebbe goed neis veur oe.” “Welke klootzak haalt het in zien kop um bij mij in te brèken”, rèup ik, toen ik mit een klap het deurtie lösgooide. Ik keke recht in de ogen van Stienbarreng. “Ie bint dood, ie bint zoe dood as een spieker!”, zei ik nog, maor hij was het er niet mit iens. “Man, ik bin zoe dood as ie mij hebben wilt. As ie de herinnerings lèventig hold en ie hold mien woorden lèventig, loop ik nog jaoren mit oe mit.... Goed neis hè?. En ik hebbe nog meer lèvent veur oe, wat ie niet mit wolden nemen.”

Ik keke de bedestèe uut en daar zaten op de grond te speel, daar zaten ze, mien beide kiender. Ach, wat had ik van de hōlden, wat waar ik groots op hèur. Ik wol wel rèren, maor ik hadde hielemaole gien traonen meer aover. Die har ik al verlèuren toen mien

lieve maj bij de darde lieve poppe in bedde störf. In het zelde jaor as de aandere twei in de blèkens ebleven waren. “Jan mien lieve jonge, koom es bij mij, koom es lekker tegen mij an....” Daor was ze, mien lieve maj. In volle glorie stund ze daor veur mij, in der nachthemd. Allint veur mij zul ze zich zo laoten zien. Ze keek mij an en ze lachte tegen mij. Ze dèud een paar passen in mien richting. Ze stèur hèur narms naor mij uut. Ik wol de beddestèe uutstappen en vòlt aoever het doodlaken van Stienbar-reng, dat lös op de grond hönk. Hoe laank a’k daor elègen hebbe? Weet ie het?

“Moi mien jong, wor es wakker, heur ie mij?” Ik krummele zachies an aoeverinde. Veur mij stiet mien zuster. Mien grote zuster. “En waar koom ie noe weer vandaon? Ie bint toch ok al laank uut de tied?” “Uut de tied, maor niet uut oen lèvent breurtie! Alle dagen wor ik langes estuurd um oe en mien zeune wat in de gaten te holden, aans komp het niet goed. Heb ie heurd wat der vandage zegd is, toen oen slaafie thuus kwaamp, mien zeune, oonz’eigen Harm? Zulle wij es mitlustern?”

We staot in de tippe van de woonkeuken te kieken naor de taofel van Harm mit Jintie. Der ligt wat eerappels op het bord. Jintie vertelt aoever het poppie dat geboren wur in Bethlehem. De kiender lustert en zingt varsies. Dan wordt er flink erocheld. In de beddestèe lig Lamme Laambert, die te meuj is um te lopen, as hie dat al kan. “De dokter hef ezegd dat hie naor een kuuroord mut”, zeg Jintie, “heb ie nog an oen oompie evraogd of hie oons mit geld wil hölpen? As der iene is die kán hölpen, is hij...” “Mien maj, mien maj, mien lieve maj, ie weet toch hoe mien oompie is? Geld, geld, en laot de mènsen maor doodgaon, as de schulden maor betaald wordt. Een arbeider telt niet, een schriever telt allint um te tellen! Ik telle allint um de schulden binnen te halen! Ome Jan zög en ik mutte mitzoegen, alle mènsen uutzoeegen die in zien greep koomt!” De kiender rèert. Ze weet dat Laambert zal starven. Dit is zien leste karst. Goed neis? Wele wet. Hij lidt noe alle dagen.....

“Houw die rotoome van oe toch dood mit zien eigen boeken, as hie daor dan zoe gek op is, al die uutstaonde schulden, lienings, rentes, begraaf hum der onder!” Jintie is kwaod. Jintie is barre

kwaad. "As ik dat doe, bin ie mij ok nog kwiet! De veldwachter hef mij zo te pakken, ik kome nooit weer thuus en dan bint wij Laambert ok kwiet!" Harm grip zien Jintie um de scholders en trekt hêur tegen hum an. "Rêer maor, mien lief, maor laot mij nooit zoe verbitterd worden as oome Jan. Schiet mij dood, as dat der op giet lieken. De ienege reden waarom in daor niet wegloope, is dat ik zien klaanten zo wat uut de wiend kan holden, aans wordt het daor nog arger." Bij die woorden dreit Jan Zwartslot um umme in de tippe van de kamer. "Ik wille weg", zeg hie tegen zien zuster, die zölf ok al weg is. Staot daor noe traonen in Jan zien ogen? Een grote haand grip hum in zien krage en gooit hum op straote.

"Ie kunt daor wel blieven liggen, maor ie mut hier nog laank genug liggen." "Bin ie....?" Zwartslot kik hum recht in zien dooie ogen. "Ja mien jong, ik bin die doodgraver die humzöllef verdaon hef. Ik mutte noe rondwaren tut de jongste dag. Maor ze bint mij niet meer neudig hêur, Berend van Ziel dôt het goed, hij hef het goed aover enèumen en ie ligt er ok netties bij." "Waar lig ik dan, bin ik dan dood?" "Daor, daor lig ie.." Zwartslot kik naor een stokkie grös, gien paoltie der op mit zien name, niks. Hij lig op het algemiene stokkie, tussen het arme volk. Hij lig vergèten. Aj niet wussen dat er iene lag, zuj der niet opkomen. Dat was ok de bedoeling, zei Fernim. Vergèten. Hoe kan dat noe dan, had ie gien plekkie kunnen kriegen in het graf van zien familie?

Liklaos Fernim, zo hiette de veurmalige doodgraver dus, zet hum kieken. "Ik hebbe goed neis veur oe, toen aj uut de tied kwamen hef het niks ekost, daor zuj vaste bliede mit wèzen. Ze hebt oe een plekkie veur niks egeven in een algemien graf, dan spaart dat weer een plekkie uut in een familiegraf, der stiet gien paoltie op, schèelt weer een plaanke en letters schildern. Der was gien iene bij oen groeve, dat schèelde koffie, brood en jenever. Ze hebt oe de kleren van 't lief etrökken en der onder estopt in de goedkoopste kiste, gewoon in oen olde beddelaken. Dat was toch zoe vies daj der nog gien luiers meer van kunden maken. Man wat een boel goed neis, wat zul ie der bliede mit wèzen."

Wat wiederop stiet een man en een vrouwe mit een paar kiender bij een groeve. Liklaos wis naor hêur: "Daor hef oen slaafie, oen

Harm, weer een kiend weg ebracht. Nao Lamme Laambert was de familie zoe besmet mit de tèring, dat der gien holden meer an was. Oen arfenis kwaamp te late. Waj maor eerder dood egaone jong, dan haj nog wat mèensen kunden redden.”

Zwartslot en Liklaos loopt naor Harm mit Jintie. De mooie Jintie is verrimpeld en gries. Ze löp krom van al het verdriet dat ze hef mutten dragen. Harm löp in Zwartslot zien beste pak, dat ie altied as nei in de kaste had hangen. Veur as het es neudig was. Maor der was nooit wat, wat zoe belangriek was, dat Zwartslot der zien beste pak veur an wol hebben. Ze loopt mit zien beident nog bij de groeve van Zwartslot langes. Wat dan ezegd wur, was zoe hard, dat Zwartslot mij verbèuden hef um der wat van te schrijven.

“Neeeeeeeeeeeeeeee!” Zwartslot schöt aoverinde in de beddestée. Hoe laat is het? Het is middewinter, zoas ze het vrogger zèden. Het is eerste karstdag. De trommelslager löp al deur de streek. De olde Jan Zwartslot valt haose uut zien bedde, löp naor de komme mit water, dat ie veur de veierde keer zal gebruiken, stipt zien ogies uut en haalt zien beste pak uut de kaste. Ja, het hangt er nog. Hij lef. Hij wil blieven lèven. Goed neis, hij hef ok veur humzöllef een aander lèven in gedachten. Die morgen zit hie veur het eerste sinds jaoren mit te zingen tussen al dat vollek dat karstfeest wil vieren. Allinneg al um de collecte was ie daar jaoren niet meer ewest. Ie zult ok es een stuver teveule der in gooien....

Onderweg naor huus komp ie Thomas tegen. Thomas, de man van het hotel. En de man van nog veule meer. “Moi Thomas, giet het een beetie?” Thomas kik wat schichtig. “Nee, ik wil het niet mit oe hebben aover die liening, maor kuj morgen nog vollek gebruiken in oen feestzaal?” Thomas wet niet wat ie heurt. Of hie de zaal klaor wil maken veur zoeveule groten en zoeveule kien-der, dat hef hie nog nooit van hum heurt. Dan löp ie wieder, de grootste knieperd van ’t Ogeveine. Huus veur huus giet hie bij langes, waar mèensen woont die as meier een arbeiderswoning van hum hebt. Of ze zin hebt um morgen bij hum te èten. En ja, hij is dan niet thuus, het is in de zaal bij Thomas. As leste giet ie naor Harm mit Jintie. Mit goed neis. De kiender van Harm maakt dat ze weggooimt. As die olde baos an de deure stiet, dan is pap-

pe vake verdrietig en saggerijnig, as hie weer weg is. Jintie voert Lamme Laambert in de beddestèe. “We mussen maor es prao-ten, Harm.” Harm wet niet wat ie heurt. Ja, dat Harm ooit van de olde baos zal arven, dat kan ie snappen. Maor wat zeg hie? “As-se wij dat noe es naor veuren haalt. As ie nou es mien compa-gnon en opvolger wordt, zul oe dat wat lieken? En morgen, kooj dan ok naor Thomas? Die Thomas hef ok koetsen. Zien koetsiers kunt Laambert vaste ok wel mitnemen. Der is vaste nog wel een bedde aover bij dat hotel. Wordt het gien tied umme weer es samen karst te vieren, net as toen Harm zien moe nog lèefde? En wat kost dat kuuroord noe feitelijk?”

Die tweede karstdag is het drok bij Thomas. “O ja”, zei de olde Zwart-slot, tegen Klaos, die van de gerdienties. Zo èven tussen een bord mit dikke soep en een kiepepote deur. “Mut der bij oe nog warkvolk langskomen veur de wiend en zo? Dan kuj mooi blieven daor, ja, as ie wilt, hoeft niet.... Enne, kuj nog rondkomen, magt der wat stuvers bij in de weke, aj weer in ’t veld staot? En aj tied hebt, kuj mij dan ok nog een nei pak maken, veur mien nèefie?” Klaos wet niet wat hie heurt. Het wordt drok in zien gedachten. Een paar dagen later zit hie al mit stof in zien haanden, het begun van het neie pak. Het is ok drok in een don-ker hoekie van ien van de arbeiderswoninkies bij ien van de stèe-gies an de weg veur de Huzen, daor an de vaort op ’t Ogeveine. Liklaos Fernim, Zwartsot zien zuster en Stienbarrang geeft menaar een haand. “Dat hebbe wij mooi edaone, wij mit me-naar.....” “Ja”, zeg zusse Zwartsot, “Goed neis lèvert meer op dan een mèense van kan dreumen..... Wele zulle we noe es an-sprèken?” Ze zet nog een sokke op, op de breipennen. Een nao-spooksel mit kolde voeten? Goed neis, we hoeft niet alles te snappen.

Jao, zo is het egaone. Vaste. Het is al weer èven eledene. Ik har zöllef ok aamper deur wat mij aoverkwaamp. In de weken der op kwamen alle herinnerings volop baoven, an die goeie jaoren mit mien lieve maj, mien kiender, en de tied daor weer veur. Wat was die tied mooi, dat we verkering hadden. Wat waren we bliede mit oons eerste poppie. Ik waar een jonkerel die niks gien gezeur an de kop har. Ik ware gelukkig. Waor is dat in hemelsname mis egaone? Wat is der gebeurd? Ik keke nog es naor dat iene schil-

derije, onder dat laken. Waar ik dat wel? Wat mak het dat een mènse goed in ziel vel zit? Waorumme bint zoeveule lui tegen de tied dat ze niet meer kunt warken zoe saggerijnig?

Ik ware gelokkig. Gelokkig mit mien maj en mien kiender. Gelokkig mit wat we hadden. Gelokkig mit de stille heide, de wiend, de snei, ja ok nog mit de règen, as ik weer bij mien maj an het vuur zate. Gelokkig mit wat we hadden, al was dat niet veule. Gelokkig as schèuper. Ja! Gelokkig mit mien schaopen, tut iene mij vertelde dat dit toch niks was veur iene as mij. Hij had goed neis veur mij. Ik kunne bij hum an het wark komen. Wark mit kaans op ver-bètering! Dat dèud ik. Van het iene kwaamp het aandere, kwa-men de kaansen, de honger naor meer en kwamen de zörreng. “Harm mien jonge”, zei ik nao een paar maond tegen mien nèefie, “Harm mien jonge, ik trekke mij terogge uut het vien-bedrief, de grondhaandel en de lienings, uut al dat geldgedoe. Ik hebbe goed neis veur oe. Ie magt as dirrekteur wieder, ik gao weer naor de schaopen.” Daor bin ik dit jaor mit karst. Veur mien ogen speult mien kiender, naost mij zie ik mien lieve maj weer zitten en ik heure hèur stemme weer. Laot mij maor mijzöllef wèzen. Kan een mènze meer willen? Maor tussendeur èet ik nog wel bij Harm mit Jintie, die dagen. Ik bin beneid hoe het mit hèur giet, want wat is goed neis? Dat har ik toen ok had. Dat was het begun van alle ellende. Ze zegt trouwens dat Jintie weer een poppie krig. Mooi niet? Wat had karst ok al weer mit poppies te maken? Tied um weer es in de karke te komen. Es heuren hoe dat zat, mit dat poppie.

Jan Zwartsloot, karst 1883.

(Barre vrij naor Charles Dickens.)

(Een naoloper is een giest van iene die uut de tied is, en zoe noe en dan weer op bezuuk komp. As het een giest uut de tied is die nog mut komen, dan is het een veurloper.)

KARSTVERHAAL UUT DE BIEBEL

Het karstverhaal uut de biebel is op edield aover een stok of wat boeken, die samen de Biebel bint. Biebel betiekend dan ok gewoon 'bibliotheek'. In die bibliotheek viene wij het karstverhaal bijveurbield zo terogge, aj de stokkies achter menaar zet, maor we kunt het ok nog wat langer maken:

Lucas 1: 26 t/m 36.

En in de zesde maond wur de engel Gabriël deur God naor Nazareth estuurd, een stad in Galilea, naor een magie dat in ondertrouw was mit een man, die ze Jozef nuumden, uut het huus van David. De name van dat magie was Marrije. Toen de Engel bij hèur ekomen was, zei die: Moi, ie hebt genaode vunden, de Heere is bij oe, ie hebt uut alle vrouwen Zien zegen ekregen. Toen ze hum zag had ze muite mit zien woorden, en vrèug hèur of wat die begroeting mug betieken.

De engel zei: Wèes niet benauwd Marrije, want ie hebt genaode bij God evunden. Kiek, ie zult zwaor worden en een zeune kriegen, en zien name zal Jezus worden. Die zal belangriek wèzen en ze zult hum de zeune van de Allerhoogste numen, en God, de Heere zal hum de troon van zien vaar David geven. Hij zal tut in alle eeuwigheid Keuning wèzen aover het huus van Jakob, en der zal gien inde komen an zien Keuninkriek. Marrije zei tegen de Engel: Hoe kan dat dan, want ik hebbe jao niks mit een man edaone? En de Engel zei tegen hèur: de Heilige Giest zal aover oe komen en de kracht van de Allerhoogste zal as een schaduw aover oe hin vallen.

Daorumme zal het Heilige, dat uut oe geboren zal worden, de zeune van God enuumd worden. God de Heere zal hum de troon van zien vaar David geven. Oen nichte Elizabeth is in al hèur olderdom ok zwaor van een zeune. Ze is al zes maond hin, al zèden ze dat ze gien kiender kun kriegen. Niks is veur God onmeugelijk. Maria zei: Kiek, ik bin de dienstmeid van de Heere, lat maor gebeuren wat Hij zeg. En de engel gunk weer bij hèur weg.

(Der is ok een gedicht aover hèur bliedschap, dat is zo bewarkt:)

Lofzang van Maria.

Ik bin zoe barre bliede man,
da'k mit mien ziel oe toezingen kan,
dat God mien Heer en redder is,
en alles wat ik noe nog mis,
as jonge meid, zoe doodgewoon.
Hum eer ik, mit mien jubeltoon,
umdat Hij mij zag staon.
En ik mit hum mug gaon.

Um wat mien Heer edaone hef,
zal 't naogelacht, zoelaank dat lef,
nog laank van mij blieven praoten, weej,
en zeggen dat de genaodezee
veur mij een ereplekke hef.
Veur mij! Waor nooit een mèens'um gef.
Ik draag een grote schat,
zoas gien mèens ooit had!

Hoe Heilig is de Heere's naam
en laot noe alle mèensen saam
de diepste liefde die bestiet
en nooit deur mèensenwark vergiet
verwachten van de God die lef.
Want deur mien schat gruit het besef:
As wij oons op Hum richt,
dat alle kwaod dan zwicht.

De kracht van God is eeuwig groot.
Hij aoverwint het kwaod, de dood,
en slat het tegenspel uut menaar.
Zo viendt zien kiender hier mekaar.
De troon van kriminele kracht,
vertrapt as gruus, blif in de nacht.
Zien liefde? Nooit verdwienen!
Zal eeuwig op oons schienen!

(We lèest wieder in het karstverhaal uut de biebel:)

Mattheus 1: 19 t/m 24.

Jozef, hêur kerel, was zoe'n beste man, dat ie hêur niet veur iederiene te schaande wol maken. Hij was van plan hum der stillegies tussenuut te kniepen. Umdat ie dat van zins was, kwaamp een engel van de Heere bij hum in de dreum. Hij zei: Jozef, zeune van David, wêes maor niet benauwd um Marrije, oen vrouwe, bij oe te laoten, want wat ze in hêur ekregen hef, dat is deur de Heilige Giest. Ze zal een zeune kriegén en ie zult hum de name Jezus geven, want hij zal zien volk van alle zunde ofhölpen. Dit is allemaole gebeurde zodat uut zal komen wat de Heere deur de profeet ezegd hef, toen die zei: Kiek, het magie zal zwaor worden en een zeune kriegén, en ie zult hum Emmanuel numen, wat betiekend: God is mit oons. Jozef wur wakker, dèud wat de engel hum ezegd had, en nèump zien vrouwe bij hum.

Lucas 2: 2 t/m 20.

En het was in dezelve dagen, dat er een bevel egeven wur deur keizer Augustus, dat het hiele riek beschreven mus worden. Dizze eerste beschrijving was toen Cyrenius baos was aover Syrië. En ze gungen allemaole op pad um beschreven te worden, iederiene naor zien eigen plekke. Jozef gunk van Galilea, uut de stad Nazareth, naor Judea, naor David zien stad, die Betlehem hiet, umdat hie uut het huus en de familie van David was, um beschreven te worden mit Marrije, mit weel hij trouwen zul, die zwaor was.

En het was toen ze daor waren dat de dag kwaamp dat ze begunde te warken. En ze bracht een zeune op de wereld, hêur eerste, wund hum in doeken en legde hum dale in de voerbak, umdat er veur hêur volk gien plekke was in de harbarg. Der waren daor in de buurte schèupers, die 's nachts in 't veld bleven um te waken bij hêur kudde.

Zo iniens stund er een Engel van de Heere bij hêur. Um hêur hin was het straolende locht van de Heere. Ze bint hêur kepot eschrukken. De Engel zei tegen hêur: Wêes maor niet benauwd want ik kome mit goed neis. Daor zal het hiele volk bliede mit wèzen. Vandage is in de stad van David oen redder geboren. Hij is de Messias, de Heere. Dit zal veur oe een tieken wèzen: Ie zult een poppie vienden dat net geboren is. Het lig ebakerd in een

voerbak. Zo iniens was der bij de Engel een hiel lèger uut de Hemel. Ze prezen God mit de woorden: d'Eer is veur God hoge baoven oons en vreedde op eerde veur alle mènsendie hij lief hef. Toen de Engeln weer van hèur weg egaone waren, naor de Hemel, zèden de schèupers tegen menaar: Laote wij naor Bethlehem gaon um mit oonz eigen tezien wat der gebeurd is en wat de Heere an oons deur egeven hef.

En ze gungen der drekte hin en vunden Maria en Jozef en het kiend dat ebakerd in de voerbak lag. Toen ze dat zagen hebt ze verteld wat hèur van het kiend ezegd was. Iederiene die het heurde stund verbaosd aover wat de schèupers tegen hèur zèden. Maor Maria höld al die woorden vaste in hèur harte en bleef der aover naodèenken. De schèupers gungen terogge. Al die tied bleven ze God priezen en Zien goeie dingen numen, deur alles wat ze heurd en eziene hadden, krek zo het hèur ezegd was.

Matteüs 2: 1 t/m 23.

Toen Jezus dus geboren was in bethlehem, in Judea, in de dagen dat Herodus daor keuning was, toen kwamen daor wiezen uut het oosten naor Jeruzalem. Ze vrèugen: Waor is de Keuning van de Jeuden? Wij hebt jao zien star ezien in 't oosten en we bint hier hin ekomen um Hum ere te bewiezen. Toen keuning Herodes dat heurde, greep hum dat an, net zoas het de rest van Jeruzalem vergunk. Hij rèup al zien aoverpriesters en schriftgeleerden uut het volk bij menaar en vrèur hèur waor de Christus geboren zul worden. En ze zèden: 'In Bethlehem in Judea. Want zo is 't deur de profeet op eschreven:

En ieje, Bethlehem, laand van Juda, ieje bint jaor niet de minste onder de leiders van Juda, want uut oe komp jao een leidsman vandaon, die mien volk Israël hoeden zal as een schèuper.'

Toen lèut Herodus die wiezen stiekem bij hum komen eum sekuur gewaar te worden wanneer die starre verschenen was. En hij stuurde hèur naor Bethlehem en zei: 'Gaot hin en zuuk sekuur uut hoe dat mit dat kiend zit en as ie bescheid weet, stuur mij dan dat neis, dan kan ik ok komen en hum ere bewiezen.' Ze heurden de keuning an en gungen op pad. En kiek, die starre, die ze in 't oosten eziene hadden, veunk veur hèur uut, tutdat hie stille bleef staon aoven de stèe waor 't kiend was. Toen ze de starre zagen,

wurden ze barre bliede. Ze gungen het huus in en vunden het kiend mit Marrije, Zien moe, en ze völden op de knieen en bewezen Hum ere.

Ze dèuden hèur schatkisties lös en gaven Hum hèur kedogies: gold, wierook en mirre. En umdat God hèur in een dreum verstaon egeven had dat ze niet terogge müssen gaon naor Herodus, trökken ze langs een aandere weg naor hèur laand terogge. Toen ze vurt egaone waren, lèut hum daor an Jozes een engel van de Heere zien in een dreum en die zei: 'Stao op, neem het kiend en zien moe mit en maak dat ie vurt koomt. Gao op Egypte an en blief daor net zoe laank as ik het oe zegge. Want Herodus zal het kiend zuken gaon um het van kaante te maken.'

En hij stund midden in de nacht op, nèump het kiend en zien moe mit en gunk der vandeur naor Egypte. En hij bleef daor tut an de dood van Herodus en daormit kwaamp uut wat de Heere deur de profeet ezegd har: 'Uut Egypte heb Ik mien zeun erèupen.'

Toen Herodus deur had dat de wiezen um veur de gek hölden hadden, wur hie barre hellig. Hij stuurde der volk op uur um alle jochies van twee jaor old en jonger in Bethlehem en alle contreien daor um hin van kaante te maken. Hij höld de tied an, die hij van de wiezen te weten ekomen was. En zo is 't woord van de profeet Jeremia uut ekomen:

'Een stemme is heurd in Rama. Barre gejammer, bitter beklag. Rachel rèert um hèur kiender, wil hèur niet troosten laoten, nee, dat wil ze niet, want ze bint der jao niet meer.'

Toen Herodus dood was, lèut hum een engel van de Heere an Jozef in Egypte zien, in een dreum. Hij zei: 'Stao op, neem het kiend en zien moe mit en gao naor 't laand Israël, want die 't kiend nao 't lèvent stunden, bint dood'. Hij stund op, nèump 't kiend en zien moe mit en trök naor Israël. Maor toen hie heurde dat Archelaüs in de plekke van zien vaar Herodus keuning aover Judea worden was, dörfdde hie daor niet hin. In een dreum kreeg hie een anwiesing en trök naor de contreien van Galilea. Daor an ekomen gunk hie wonen in een stad die Nazaret enuumd wur.

(Tut zoe wied het karstverhaal uut de Biebel.)

KARST NOE

Het hele dorp is vol epropt
mit caravans en tenten.
d'Hotels, pensions, ze zit verstopt.
Het hele volk vangt centen.
Nog èven, dan gaot ze mèensen tellen.
Muziek dreunt deur de straoten.
Wie ken ie nog? Wat muj vertellen?
Wie hef er wat te praoten?
Geraniums opzied eschèuven,
aans kunt wij niet goed kieken.
Wat hebt z'een bulte mit enèumen.
We viendt het nargens op lieken.

As alles haost'op bedde lig,
komp nog een leste brommer,
die veur oons huus de baand lek krig.
We trekt de blompies krommer.
Een jonge meid, een dikke boek,
stapt of. We ziet hèur zuchten.
Een kerel, een baord, een spiekerbroek.
Wij hold niet van die kluchten.
Geraniums gauw recht eschèuven.
Hij röp: "Heb U een plaasie?"
Wij hadden hèur liever niet enèumen,
maar hadden nog een garage.

Veur dag en dauw wor w'op ebeld,
deur boeren van d'olde wieken.
Die zegt dat hèur wat wur verteld,
en wilt noe drekte kieken.
Een engelenkoor zunk van een kiend,
geboren bij oons in 't schuurtie.
Ze bint niet wies! Waren wij dan bliend?
Wij heurt het niet deur 't muurtie!
Geraniums wat weg eschèuven,
ziet wij de boeren al ankomen.
Hebt z'oons noe in de boot enèumen,
of zit ze maor te dagdromen?

Een grote slee, drei nette heren heren.
Ze zuukt en kiek de locht in.
Ze wilt hêur auto net weer keren,
dan schient hêur laampen 't huus binnen.
Ze vraagt oons waar de Keuning is.
Ze hebt al dagen eredene.
Wij weet van niks. Ze bint hier mis.
Ze roept van: 'Nicht verstehne!'
Geraniums wordt recht eschèuven.
We zagen hêur niet meer lopen.
Wat hadden z'een rommel enèumen!
Soks zulle wij nooit kopen!

Wij waren an oonze zaak verknocht;
geld stinkt niet, is niet luzig.
Wij hebt gien jaor zoe goed verkocht,
al was 't een maond wat ruzig,
De prullebakken zit weer vol.
Beroerd van al het èten,
en duzelig van d'alcohol,
waren wij het kiend vergèten.
Geraniums wurden mit enèumen.
Wij wolden ze an zien moe geven,
maor hebt ze weer veur 't raam eschèuven,
umdat ze toch niet laank bleven.

As nao de karmis iederiene
wegtrekt mit zien huusholden,
eteld, ewèugen en naoreziene,
kunt z'hêur dèkens opvolden.
Dan kreit een kiend bij moe op d'arm,
bij vaar achter de rogge.
Ze riedt vlot deur de mèensenzwarm.
Ziet wij hêur ooit weer trogge?
Hebt wij de waarheid weg ewèuven,
beneveld deur de karmis?
Geraniums veur d'ogen eschèuven?
Vuult wij iniens wat arm is?

Het kiend is weg, tweiduzend jaor,
en weg waj zien en vulen kunt.
En toch blif ie geboren worden, daor
waor Hij een warme stèe vund.
Gien karmis, karstboom, wintermarkt,
gien keersies en gien glasballen,
of wat wij der nog meer bij harkt,
laot oons dat kiend uut d'haanden vallen.
Ie vraagt Hum maor um weer te komen.
Zuuk in oen hart een stekkie.
Dan zij pas echt in karstsfeer komen.
Of hef ie al een plekkie?

KARST IN DE SCHAOPEKOUWE - 1

Het is in de weken veur Karst. Het is kold, barre kold. Het is mistig, barre mistig. Het is zoe kold en zoe mistig, dat de stokkies ies in mien baord zit, as ik mit mien schaopen in de kouwe kome. De deure valt achter oons dichte. Allint bij de schaopen, wat geiten en een paar jonge koegies. Kun minder. Daor is het nog een beettie warm. Ik slaope op het heui, maor daor mag ik gien vuur maken. Nee, vien ie 't gek, dan blif der niks aover. Ik stikke de eulie-laampe an, die naost de deure hangt. Klein vlammege, maor genug locht. Te weinig eulie. Hij dooft al gauw. Dan maar weer een keersie anstikken. Die maak ik van wat versmèerde was van mien eigen iemen, want wat schoon is kan verkocht worden. Ik har een stokkie veurin de kouwe of ezet mit wat ledders, en daor kan ik dan een vuurtie maken, mit een pottie der baoven.

Dan mekkert het in mien weitasse. Der hef der iene honger. Vandaag hef het eerste schaop een laompie ewörpen. Het is gebeurd in het veld. Zoe onverwacht gunk dat, ok veur het laompie, dat ie niet wus hoe die in de wereld ekommen was en hoe die kun gaon staon, tussen de deur- en bij hum langes lopende kudde. En al had ie dat wel edaone, dan nog had ie niet mit kunnen komen. Ik lèupe wat achterin en vund hum al doende op mien weg. hij gunk mit wat dreug spul in mien weitasse. En dan maor haopen dat ie warm kun worden en dat ik hum warm kun holden aover de loop van de dag. We kunden veur ien laompie niet mit alle 250 schaopen mit de lège mage naor huus. Gelokkig heb ik ok een melkschaop bij de kouwe. Mit een voedingshoorn – ie weet wel, gattie in de punte maken, sabbelen op die punte of het een spiene is, melk in de hoorn en dan komp ok dat kleine boekie vol – dus mit die hoorn, zo hale wij hum der wel deur. Ik legge het laompie tegen mij an, as ik mien pottie boekweitenbrei mit hunneg op hebbe. Samen redde wij het wel.

Ik pakke de Biebel der nog es bij. Een olde, ooit ekregen van mien vaar en moe. Der staot wel mooie verhalen in. Ik lèze aover een evangelist of zo, die oplöp mit een donkere kamerling en hum vrag: “Verstaat gij wat gij leest?” Ja, lèzen is mooi, maor begriepen is ok een kuunst. Zo val ik in slaop. Mien keersie giet

zachiesan uut, sputtert nog wat nao en komp tut een inde in een donkere walm. Het is duuster. Het was buten al duuster. Het wordt nog duusterder in mien kop, as slaop baos wordt. Ik gao terogge naor de jaoren waor ik niet groots op bin. Ik schrikke nog een keer op as de belhamel ok last krig van nachtmerries, want iniens rammelt ie en blèert ie tegelieke. Dan pak ik mien tinnen pulle en giete der wat van dat lekkere grune draankie in, dat ze mij gisteren egeven hebt. Ekregen van de boeren waor ik veur warke. Hier mien jong, veur oe, drink het maor lekker op. Zo gunk het. Dat was bij het oflève-ren van de schaopen bij de boeren. Ie blaost op de hoorn, de kouwen gaot lös en de schaopen viendt hêur eigen weg naor de eigen kouwe. As der toch iene verkeerd zit, ach, dat komp morn wel goed. En we kunt ze altied nog kennen an de sneegies in de oren. Mit mien eigen schaoen gunk het toen op de kouwe an waor ik zöllef ok in lève.

Dat was gisteren. Dit is vandage. Ik bin zoe barre meui. Ik worre der ok niet jonger op. Slaopen jong. Het wordt vanzöllef weer dat. Eerder dan daj dèenk. Weer zak ik weg in het duuster. Weer giet het spoken in mien kop. Löp daor vollek um de kouwe? Joelt daor een hond of een wolf? Zo ken ik dat geluud allint van de tied dat ik wied in Duutslaand ware. Daor heurden ie die wolven nog dan trekt der iene an de deure. Der knapr argens wat. Der kreunt argens wat. Is de deure lös? Heur ik vollek flustern? De schaopen wordt onrustig. Benauwd, as een kiend dat hum in de broek har escheten, schiet ik in mien pijjekker, en lope naor buten.

As ik mit een waas veur d'ogen deur de mist en de règen van de kouwe weglope, zie ik wat gleenstern onder een paar bomen. Der stiet een olde boerderije en ze hebt iene loeke niet goed dichte, zodat het locht naor buten schient. Het is een olde kaste mit de muren nog op ebouwd van liem mit een binnenwark van vlechtwark, onder een dak van riet. Old of niet, daor zit vollek. Mut nog al raar lopen as ik daor gien onderdak kan vienden. Daor bin ik veilig. *"Volluk!" "Hier muj wèzen"*, heur ik roepen. *"Mooi daj der bint"*, zeg een olde man mit een flinke witte baord. *"Wele niet deur de deure komp, maor stiekem inbrek, is een dief en een moorde-naar"*. *"Nou, dan zit ik wel goed"*, zeg ik, ik kome deur de deure. De olde man zeg een tiedtie niks. Hij zit te lèzen. Ik laot hum. Het is wel lekker warm bij zien heerd. Het vuur braand hoogop.

“Zo”, zeg de man. “Ik bin de deure. Aj deur mij gaot, komp het goed mit oe, en hij zal der in en der uut gaon, en hij hef veld, heide en grös veur altied.” “Die hef ok teveule van dat grune spul had”, dèenk ik nog. Hij kik mij begriepend an, asof hie mien gedachten kan raoden. “Ik bin een goeie schèuper. En een goeie schèuper gef zien lèvent veur zien schaopen. Een huurling, dat is gien schèuper, die is de schaopen niet eigen. Hij zet een wolf, of in het veld of in zien kop, en mak dat hie wegkomp. De wolf pakt zien schaopen. De huurling giet op de loop. Die zorgt niet veur zien schaopen. Ik bin de goeie schèuper. Ik kenne wele van mij is en ze kent mij ok. Der bint ok schaopen die niet in mien kouwe zit, en die mut ik ok thuisbringen. Dat wordt iene grote kudde. Maor der bint der nog teveule wele benauwd bint veur de wolven. De mieste wolven zit in oen kop, mien jong. Aj die baos bint, hej de oorlog ewunden. Verstaaj wel waj lèest?”

Dat leste har ik vanaovend ok nog elèzen. De olde man kik mij an. Hij verwacht dat ik wat zegge. *“Wat was dat van die huurling?” “Die giet op de loop, das gien schèuper, die hef mien stemme niet heurt”.* Hij dreit hum weer bij. Hij les en les, kik niet weer op. Ik blieve nog een tiedtie zitten. Een huurling giet op de loop, da’s gien schèuper. En de wolven zit in oen kop? Wat har ik dan edaone? Ik gao terogge naor de kouwe. As ik het vuur weer wat opstaoke, stiet het laompie der naost en kik mij stief in d’ogen: *‘Doe schaopekop, snap ie niet wat oe aoverkomen is?’ “Kun ie praoten?” “Kun ie lustern? Daor giet het umme! Praoten doet ze genug! Verstaat gij wat gij leest, dat wur in de Biebel toch ok al ezegd? En ieje dan?”*

Ik hange mien pijjekker an een haoke, dreie mij weer naor het vuur, en het laompie lig weer as vanolds te slaopen bij het vuur. Die nacht bin ik an het vechten. Tegen alle wolven in mien kop. Aj die baos bint, hej de oorlog ewunden? De nachten bint laank. Ik worre wakker as het laompie mien gezichte likt. Hij hef het goed begrepen, ik zal zien moe wel wèzen, dus daor muj wèzen aj wat wilt drinken. Weer hólpt oons de voedingshoorn. Dat kleintie mag blieven, dèenk ik bij mijzöllef. Wat het is, daor bin ik nog niet achter, maor der is wat gebeurd, zeker weten. As ie sterk is en goed van bouw, dan mag ie zien best doen as ram bij de kudde. En as ie dat niet meer mut doen, dan krig ien een belle um-

me. Dat kost hum wel een klokkenspel, maor het schèelt hum hiel wat jaoren. Ik zet hum in een kiste, want het lopen is hum nog te wïed. Mut maor èven. Vanaovend krig ie weer genog.

Asse wij, de schaopen en ikke, oonze weg zuukt, koom ik weer bij de boerderije, waor ik die nacht ewest ware. Heb ik dat wel goed? Dat olde ding lig plat. Dat lig al jaoren plat. Wïederop is laank eledene al een neie bouwte. Hoe kun ik dan vannacht daor an de praot wèzen? Schaopekop, dèenk ik nog, har ik het niet begrepen? Maor wat valt der dan te begriepen?

's Aovends lig ik weer op wat strozakken te lèzen in mien olde Biebel. Wat is mij aoverkomen? Ik beslute de olde meniere te gebruiken, zoas ze vrogger ok wel dèuden. Laot een Biebel èven staon op zien rogge en laor hum dan lösvallen. Wat komp der dan as eerste in zicht? "Hol ie van mij?", vrag Jezus. *"Ie weet toch dat ik gek op oe bin?"* Petrus krig op de kop, as ie wat fout zeg en krig wat moois te heuren as het goeie komp. *"Weid mien laompies"*, zeg Jezus *"Hol ie van mij?"* Weer die vraoge, weer het zelde antwoord. *"Weid mien laompies."* En dan ok nog: *"Ie bint een stien waor ik mien karke op wil bouwen."* Mij gungen de ogen lös. Die karstdagen wus ik waor het umme gunk.

Iederiene hef wat in zien lèvent um schèuper aover te wèzen. De mieste schaopen redt hèur wel. De laompies, en wele wet wat nog meer, dat hef de schèuper neudig. Oe en mij. Net zo goed as wij deur die iene Grote Schèuper op evangen wordt. Aj der veur weglööpt, bi'j een huurling. Iederiene kan hard weglopen. Aj de wolven in oen eigen kop baos wordt, dan kriegj moed en haope, dan bliej. Dan vang ie op wele op oe ofkomp. Op oen eigen meniere. Maor dan bi'j de schèuper in dienst van die Grote Schèuper. Dan stiet gieniene allint. Dan blijft de wolven wel weg. Ik har dat jaor goeie karstdagen. En ieje ok.

DE HOORN VAN WODAN

Het is laank, laank eledene. Het is zoe barre laank eledene, dat de mèensen niet weet hoe laank het eledene is, want aj mit de hiele buurte noch niet christelijk eworden bint, hej nog gien jaortelling, en aj nog gien jaortelling hebt, weet wij niet hoe laank het eledene is. Zoe laank is 't al eledene, dat er an de Hunze een plekke lag, die rieke wur deur de schepen en schepies, die vanuut de hiele wereld hèur moois naor de plekke brachten. De dikke boeren van Hunzow, de dikste boeren van d'iene kaante van de hiele platte wereld tut d'aandere kaante, wussen alles bèter. Het was dan ok een wies plekkie, dat Hunzow. Want zo hiette de buurte dus. Vraag mij niet waar het lag, want dat wet nog gieniene. We weet allint dat het er was. Laank, laank eledene.

De mèensen in Hunzow waren loos, barre loos. Ze waren zoe loos, dat ze rieke wurden van alles wat ze onder d'haanden kregen. Iedere scheet leek bij hèur alderein te worden. Der was wel wat trammelaant, noe en dan, maor dat kwaamp umdat er ok domme mèensen waren. Mèensen die gien cent hadden. Of arger nog: mèensen die rèkening hōlden mit een aandere, en vanzōllef dus kaansen lèuten liggen um rieke te worden. En de stomste van al die domme mèensen, was zoe arm, dat iederiene wus wie 't was. Dat was de Stomkop. Gieniene wus hoe die wieder nog hiette, maor iederiene wus wie de Stomkop was. Het was een bezunder mèense, en dat was ie. Hij woonde an de raand van Hunzow, in een hutte, mit zien moe. Een moe die net zoeveul had als hèur zeune. Ok niks. Het waren lèvende lieken, vel aoever bien mit een paar olde zakken der umme.

De Stomkop en zien moe gungen iedere dag Hunzow deur, um te kieke of der nog wat krummels onder de grote taofels van de rieken lagen, die de honden nog niet op evrèten hadden. As ze niet vurt ejaagd wurden, kregen ze genug um net niet dood te gaon. En veule was dat niet. Dat kun ok niet, zèden de mèensen, want ze waren te stom um veur de duvel te daansen. Het was ien van die keren dat ze dachten dat ze weer niks te èten zulden vienden, dat de Stomkop op het mestgat van een dikke boer drei koolplanties vund. *“Hier mien jonge”,* zei zien moe, *“dan maak ik der*

soppe van.” *“Nee moe*”, zei de stomkop, “Asse wij ze in de grond stopt, kriege wij mooie dikke kolen. Asse wij noe een dag langer honger hebt, kunne wij aover een weke der goed van èten!”

En de Stomkop stopte de koolplaanties in de grond, achter de hutte van zien moe. En de règen kwaamp, en lèut de wortels hèur weg zuken in de grond. De bladties kwamen mooi rechtop. Het wachten was op zunne, nog weer règen, zunne en nog meer règen, dan zul de kool vanzöllef gruien, dacht de Stomkop. d’Aandere dag keek de Stomkop naor zien koolplaanties en zag der een holtdoeve an vrèten. *“Vurt ieje. Uut de kool, doe rot-doeve!”* De doeve keek hum an en zei: *“Zulle wij rèulen? Ik hebbe een peerd eziene, en daor kan ik niks mit. As ie mij dizze koolplaante op laot èten, stuur ik oe het peerd. Het is een bezunder peerd. Aj zegt: uut het peerd!, dan valt het peerd uut menaar en blif der allint nog maor een stapel golden munten aover. Aj zegt: in het peerd!, dan wordt het gold weer peerd.”* De Stomkop lèut de doeve vrèten, wat zien moe der ok van zèe, en hoe zien twiefel ok an um vrat. Tegen d’aovend stund er een old peerd bij zien hutte. *“Uut het peerd!”*, zei de Stomkop, en het gold regelde aover de grond. *“In het peerd!”*, rèup zien moe gauw, benauwd as ze was dat de bureen en de rieken van Hunzow het zulden zien. Ze zulden hèur alles ofpakken....

As de Stomkop d’aandere dag weer naor zien koolplaanties giet, zit de doeve der weer an te vrèten. *“Laot mij maor èten”,* zei de doeve, *“ik hebbe honger, en ik hebbe veur oe wat veule bèters as koolplaanties. Veur het aovend is, krieg ie een wonderlaken.”* De Stomkop geleufde de doeve. Wat mus ie ok aans. Had de doeve ok gien glik had, toen ie zei dat het peerd zul komen? Tegen dat het tweiduuster al flink baos wur aover Hunzow, kwaamp der een karre veur de hutte van de Stomkop langes. Der vòlt een pak van de karre. Zien moe zag het, en haalde het in huus. Der zat een machtig mooi laken in. Een duur stok laken, dat kuj zo zien. *“Dat kunne wij mooi verkopen!”*, zei moe. *“Uut het laken!”*, zei de Stomkop, die nog niet vergèten was wat er mit het peerd gebeurde. Het laken, lös evolden op een lège taofel, stund iniens vol mit èten. Stokken vleis, zoe groot as halve varkens, het vet drupte der of. Dikke pap mit suker, brood mit neuten en vruchties, wien, het beste bier, snert mit dubbele stokken worst en varkenspoten, nuum maor op en het stund er. De Stomkop en zie moe

waren die aovend zoe zat, dat ze 't bedde niet iens haalden. Ze völden in slaop veur de heerd, mit volle boekies, en een laken dat nog altied niet lèeg was. *“In het laken!”* zei moe nog een keer, tussen twee snurkrondes deur. En het laken wur weer lèeg en volde hum vanzöllef op.

De Stomkop en zien moe beslèuten zunig te wèzen op het laken. Ze dèuden asof der niks gebeurd was, zoe benauwd waren ze dat hèur de boel of epakt zul worden, en ze gungen d'aandere dag gewoon weer in krummels zuken. Tegen d'aovend kwaamp de Stomkop bij zien leste koolplaantie. Der zat een dikke kreie bij. De kreie zul het leste plaantie mit wortel en al uut de grond trekken. *“Laot mij maor trekken, en laot mij ok maor èten”,* zei de kreie, *“want ie hebt noe toch genug te bikken!”*. *“Niks der van!”*, zei de stomkop, *“gieniene zal zomaor an mien koolplaanties zitten!”* Wat ie al hoopt had, gebeurde. De kreie dèud hum een veurstel: *“As ie mij het koolplaantie laot, krieg ie tegen de winter de hoorn van Wodan. As ie roept van ‘Uut de hoorn!’, dan komp Wodan mit al zien giesten en helden uut het Walhalla de hele boel kort en klein houwen, van iederiene die oe lastig valt. Allint aj blaost, zult ze weer weggaon.”* *“Neem maor mit, dat koolplaantie”,* zei de Stomkop. En hij was al gauw vergèten wat de kreie zegt had. Want de dagen gungen wieder, der was èten genug, en ok het peerd had genug te vrèten.

Tegen de winter waren de Stomkop en zien moe weer zo egruid, dat het opvölt in Hunzow en wied daorbuten. As dat jaor de veurbereidings etröffen wordt veur het Middewinterfiest, koomt de rieke lui van Hunzow lachend bij de Stomkop en zien moe. Het lachen wordt al gauw gemiener, als ze zegt: *“Ie hebt dit jaor zoeveule krummels bij oons weghaald, dat ie nog dikker eworden bint as oonze varkens. Wij snapt daor niks van, maor wij weet ien ding wel: mit het Midwinterfiest zulle wij oe plokken! Wij hebt oe jaoren de krummels egeven, dit jaor zul ie oons neugen, begrepen?”* Als dan 's aovends de wiend deur de bomen joelt, en de mèensen vertelt aover Wodan en zien wilde horde mit helden uut het Walhalla, die daor deur de locht vliegt, zit de Stomkop mit zien moe te prakkezeren aover wat ze doen mut. Der zat niks aans op dan dat ze hèur peerd en hèur laken zulden mutten gebruiken. Al het aandere wat ze hadden kunnen bedèenken, konden ze niet meer

bedèenken, of was niet te bedèenken. Ze kunden nog wel van alles bedèenken wat der mis kun gaon. Maor mut een mèenze niet stoppen mit dèenken as der niks meer te dèenken valt?

“Goed”, zei de Stomkop tegen zien moe, “laote wij het zo bekijken: we hebt een goed jaor had, we kunt er noe weer een paar jaor tegenan, ok al zult ze oons alles ofhalen. Ze hebt geliek, wij hebt de krummels mit hèur honden edield, waorumme zulle wij noe niet van oonze veurspoed dielen?” Hij löp naor buten, en giet naor de hoornboer van Hunzow. *“Blaos d’hiele buurte maor bij menaar”, zeg de Stomkop. “Vertelt ze ’t maor, dat ze morgen bij Klaos kunt èten en drinken.” “Bij Klaos? Welke Klaos? Oh, de Stomkop”,* zei de hoornboer. En hij pakte zien hoorn van de kaante en blèus d’hiele buurte deur. Hoge in de lucht begunde het te joelen. De winterwiend mèuk alles kold en blèus dwars deur de tochtige huzen hin. De Stomkop kuierde deur de kolde schraole wiend naor huus. Veurdat de Stomkop het loeke van zien hutte lös kun doen, völt er wat naost hum op de grond. Hij zag nog net twee kreien wegvliegen, veurdat zien ogen een grote hoorn in ’t zicht kregen. *“Belaofd is belaofd!”*, heurd’ie de kreien nog roepen.

Alle boeren van Hunzow en hèur knechten waren der bij, toen het tied was um het Middewinterfiest te vieren. *“Mien moe en ikke, wij mut oe wat vertellen”,* zei de Stomkop. *“Wij neugt oe allemaole veur het èten, maor wij wilt oe eerst nog betalen veur alle krummels diej oons egeven hebt!”* De boeren stunden stief uut van ’t lachen. De Stomkop fluite zien peerd. *“Uut het peerd!”*, rèup ie, en het peerd völt uut menaar in goldstokken. De boeren stunden stief uut, maor niet lange. D’lene nao d’aandere sprunkt baovenop het goldgeld, en der wur evöchten of hèur lèvent der van of hunk. *“Zuj ’t niet eerlijk delen?”*, vrèug de stomkop nog. *“Laote wij dat doen”,* zei de hoornboer, en alle boeren zèden dat ze het goldgeld terogge legd hadden. *“In het peerd!”*, rèup de Stomkop. Het goldgeld veraanderde in een peerd, maor het peerd völt umme. Het had gien starte, gien oren, miste twee bienen en had een gat in de boek. De boeren hadden zoeveule goldgeld achter hōlden, dat het peerd wel dood mus gaon. *“Uut het peerd!”*, rèup de olde moe, en ze zöcht alles wat nog reste van het goldgeld van het peerd bij menaar. Ze börg het op in de hutte. *“Schaamt oe mit*

menaar!”, zei moe. *“Ik zal het wel veur oe delen, as iederiene terogge geven hef wat ie teveule pakt hef.”* Maor valt der wat terogge te geven as het verstaand nog harder weglöp as een rotte uut een boerderije waar de bliksem inslat?

“Tied veur ’t èten”, zei de Stomkop. Hij haalde het wonderlaken uut de kiste. *“Uut het laken!”*, zei moe, en de boeren kregen het grootste en het veste maol veur ezet dat z’ooit eziene hadden. Rond het grote vuur dat veur de hutte an elegd was, wur evrèten en evrèten, tut er niks meer aover was, dachten ze. Maor der bleef altied weer nei èten op het laken verschienen. Alles lèup en völt uut een grote drinkhoorn op twee grote broonzen poten, midden op taofel. Ze wurden der stille van. En stiekem scheurden ze stok veur stok de lappen van het laken, tut er gien laken meer aover was. Ze trökken an de poten van de grote drinkhoorn. Ze vöchten der umme tut de poten ofbrèuken en de hoorn in rook verdween. Ze waren der bliend veur. Hèur ogen dwaalden de hutte deur, en zagen de mooie grote blaashoorn. *“Wat is der mit die hoorn”*, vrèug de hoornboer, die begèrig was naor nog meer wonderlijke dingen. *“Hoe kooj daoran? Heb ie wel het recht um zoe’n hoorn te hebben? Of is daor ok wat mit?”* De dikke boeren begunden te greinzen. Nog meer riekdom en welvaart, mut ze dacht hebben. En ze wussen al hoe ze dat op kunden roepen. Ze schrouwden dan ok deur menaar hin en allemaolt tegelieke: *“Uut de hoorn!”*

Veur der iene arreg in had, waren Wodan en al zien duvelse giesten in Hunzow. Alles wur kort en klein houwde. Van het rieke plekkie, bleef niks meer aover. En iederiene maor roepen: *“In de hoorn, in de hoorn!”*, maor het hölp niks. *“Oons gold en onze lakens terogge”*, zei de Stomkop, *“Hier mit die broonzen poten! Mit een betie gelok kunne wij dan de duvels weer wegjagen!”* De dikke boeren van Hunzow gaven de Stomkop en zie moe alles terogge wat ze stèulen hadden, en nog veule meer, um maor van die duvels of te komen. *“In het peerd!”*, zei moe. Het peerd stund weer as vanolds. Deur al het extra gold dat de boeren van benauwigheid egeven hadden, was het weer een jonk en sterk peerd eworden. De broonzen poten wurden weer een hoorn van aovervloed, zoe gauw as bij menaar ezet wurden. Haald hie ze weer lös, verdween de drinkhoorn zöllef tiedelijk, en kende gien-

iene het geheim van de broonzen poten. *“In het laken!”*, zei moe, toen ze alle stokkies van het laken weer ekregen en an menaar eneid had. Het laken volde hum op, en wur aover de rogge van het peerd elegd. Klaos, die nao die dag nooit weer Stomkop enuumd wur, sprunk op de rogge, trök zien moe bij hum achter-op, en reed weg.

“Mij döt zeer, mij döt zeer”, heurden ze nog laank roepen. *“Wat zulle wij doen?”*, vrèug Klaos an zien moe, toen ze nog een stokkie van het verropte, verstrooide en verbraande Hunzow in de varte zagen. *“Blaos maor, mien jonge”*, zei zien moe. *“Jaag Wodan mit zien duvels maor weg, en geef z’een kaans um arrengs aans opnei te begunnen.”* En Klaos blèus en blèus. En het toeten van zien hoorn vulde de locht baoven de streek waar ooit Hunzow elègen had. En de dikke boeren wurden bevrijd van alles wat hèur plèug. Gieniene hef nog wat van hèur heurd. Ze trökken weg. Ze schaamden hèur veur alles wat er gebeurd was. Ze prèuten der niet meer aover. Allint de name, die bleef. *“Hunzow”*, was het woord, dat hèur altied nog benauwd mèuk. Een woord waarvan gieniene meer wus wat er achter zat. Net zo goed as gieniene van die boeren meer wus waar Klaos ebleven was. Of toch niet? Wied, wied weg, kwaamp een verhaal op de bien van een Klaos, die iederiene gaf van zien onuutputtelijke riekdom. Alles waj wolden kuj vroagen, en Klaos dèud zien best um het te brengen. Der was zoeveule lekkers te èten, dat iederiene der zat van kun worden. Asof hie een hoorn had, waaruit een onuutputtelijke stroom van aovervloed stroomt. Die Klaos. Dat mut een bezunder kiend ewest hebben. En dat was ie.....

De bint der die zegt dat al dat kedogiesgeven van Sunterklaos en Santa Klaos, dat dit wegkomp van dizze Klaos. Dat zal wel. Ze zegt zoeveule. Mooie verhaalties veur onder de karstboom, dat zal ’t wel wèzen. Aj maor bliest blaozen. Of zoe’n hoorn hebt. As der maor gien inde komp an oen aovervloed. Want daj muj terogge naor waar het umme giet. Ik bin der veur oe.....

DE SOPPEHOORN

Het was aovend in Pesse. Het was in de winter van 1581 op 1582. De pest had zwaor huusholden in de boerschap. Hendrik Oesterinck had zien vaar, zien moe, een paar van zien kiender en zien breurs verlèuren. De bureen hadden hèur andiel der ok van had. De dood leek gieniene aover te slaon. Het was oorlogstied, en het was armoodig. De veurraodschuren waren lèeg, de magen van vie en mèensen nog lèger en het karkhof vol. Het vie stund te bibbern op de stallen. Het was ien van die veule lange troosteloze aovends, waarop de zunne gien zin meer had um te schienen, en de mèensen niet meer um te lèven. Tegen dat het donker wur, lèup Hendrik mit de boerhoorn um het huus, en blèus een paar keer. *‘Waorumme doeje dat noe weer?’*, vrèug zien vrouwe, *“der is toch niks te doen veur de boerschap?”* *“Laot ze maor komen”*, zei Hendrik. *“Laot ze maor bij oons um het vuur komen, want mit de ellende die wij hier achter de rogge hebt, kunne wij het gien van allen allint uut holden. Ie zulden haoste willen dat de engel Michaël noe ok zul blaazen. Ie zulden haoste willen dat de Heere terogge kwaamp, want dit is niks zo.”*

Een stel boeren, wat laandarbeiders, vrouwen, kiender, en een paar olde bessies zaten stillegies um de heerd. Het vuur knetterde op de heerdplate. Vonken zöchten hèur weg naor baoven, naor het donkere gat, naor het duuster. In het achterhuus bèulde een koe. Het vie stund te bibbern op de stallen. Der wur op de deure tikt. *“Vollek!”* Der kwaamp as leste nog een lompige olde schèuper binnen. De miesten bleven in het vuur staren. Het interesseerde hèur niks meer. *“Laote wij die ok der in?”*, vrèug Hendrik zien leste zeune. *“Laot er maor bij zitten”*, zei Hendrik, *“der valt hier toch niks meer te stèlen”*. De olde schèuper gunk zitten, legde zien buultie naost hum neer en schèuf an bij de vuuster.

Der wur net zoeveule zegd as veurdat hij der bij ekommen was. Nog een keer niks. Het ienegste waj nog kunden heuren, was het koerikken van de maage van Hendrik zien zeune. En het vuur knetterde op de heerdplate. Vonken zöchten hèur weg naor baoven, naor het donkere gat, naor het nog altied èven zwarte duuster. Holt, dreug holt, dat was der wel. Het vuur vertèerde

alles wat op zien pad kwaamp. Het zei de mèensen niks meer. Veur hèur was der niks meer te vertèren. Ze waren kepot.

“Ik zul wel wat lusten”, zei de olde schèuper. De mèensen keken hum stom verbaosd an. Der was niks ‘t èten, en buten dat, ie zagen hèur dèenken: ie warkt hier niet, hoe kuj dan um wat vraogen? Hendrik gniffelde wat. *“Ie hebt vaste net zoeveule honger as oons, en ie hebt vaste ok net zoeveule vertèring in oen buultie as wij in de pot.”* *“Ja”,* zei de olde schèuper, “ik heb alles bij mij wat neudig is um een grote pot mit dikke soppe te kaoken.” *“Hoezo soppe?”*, zei de vrouwe van Hendrik, *“een panne mit water, meer heb ik niet klaor kunnen maken, en ie dèenkt daj soppe in oen buultie hebt?!”* De olde schèuper mèuk de lappen van zien buultie lös en haalde er een hoorn uut.

“Dit is een hoorn des overvloeds”, zei de olde schèuper, toen ie de lège hoorn lèut zien. Ien groot gat, mit niks der in. *“Een wonderhoorn! Hieruut komp genug um iederiene zat te kriegen. En hij is ok nog ewijd an de heilige Cornelius, dus ie wordt er ok stark deur! Weg koorts, weg koepokken, weg jicht, weg stoepies, weg zeertes. Nooit meer stiet oen vie te bibbern op de stallen! Kom maor op mit oen panne mit water, dan zulle wij es kieken hoe mooi dat giet!”* Bij de leste woorden van de olde schèuper zaag ie de mèensen kieken en dèenken. Arme stumper, ie bint niet wizer.

Vrouw Oesterinck haalde de panne op en hunk um an de haol baoven ‘t vuur. De olde schèuper lèup een paar maol op en dale van het vuur naor de putte en van de putte naor de panne. Iedere keer gèut ie mit een wiede baoge het water uut in de panne. De mèensen keken mit grote ogen. Toen de panne veur de olde schèuper vol genug was, gunk hie zitten wachten, tut het water begunde te prutteln. Het jochie van de bureen keek der es in en zei: *“Ik zie nog niks! Daor kuj dikke van drien!”* *“Niet zoe’n grote mond”,* zei zien moe, maor ze zag dat hie geliek had. Der zat nog niks in de panne. Niks meer dan wat der in egèuten was. Water, hiet water. En het vuur knetterde op de heerdplate. Vonken zöchten hèur weg naor baoven, naor het donkere gat, naor het nog altied èven zwarte duuster. En het duurde niet laank of het water wur al minder, want wat der was verdween as daamp deur de schorstien.

“Ik heb nog wel wat wortels liggen”, zei de buurvrouw. Ze gunk naor huus en kwaamp terogge mit een bossie dikke sprieties. Het was niet veule, maor het was goed in de soppe. De vrouw van Klaas van de schèuper har nog een stoete liggen. Dreuge, maor wat gaf ‘t, in de soppe smèuk alles wel. De laandarbeider van de wedevrouwe van het krakkemikkegste boerderijje van Eur-singe vrèug of dat zied spek al op was dat uut zicht in de heerd hunk te dreugen. De wedevrouwe keek wat kwaod, maor de wedevrouwe stund op en kwaamp terogge mit een stok vettig spek. *“Een beettie kruden der bij in zul ok niet gek wèzen”,* zei de olde schèuper. De vrouw van Hendrik Oesterinck lèup naor de dèele. Zwi-gend, maor mit glimogies kwaamp ze terogge. En mit wat rapen en een haandtie vol dreuge grunigheid. Stok veur stok gungen de mèensen èven naor huus, en kwamen terogge mit een halve worst, wat boekweiten, een stokkie knienebolte, wat vet spek, een gedreugde vis, nog wat wortels en siepels en wat er al niet meer bewaard was. Het was de dagen daorveur te weinig ewest um wat mit te doen.

Tegen de tied dat alles gaar was, hadden ze dikke soppe en geurde het huus asof het de heren Van Echten zöllef waren die hier hèur boeken rond kwamen èten. De kommen gungen rond, de dikke soppe gunk rond, een hompe brood wur verdielt en een paar halve braandewienegies wurden nao edrunken. Ze gungen nog es bij het vie langs, dat stund te bibbern op de stallen, um de resties te dielen. Toen nèump de pelgrim ofscheid. *“Gaoj noe al weg?”*, zei Hendrik Oesterinck, *“ie kunt ‘s nachts toch niet bij de weg wèzen man, dat vrag um trammelaant!”*. *“Ik gao wel naor de schure”,* zei de olde schèuper. *“Ik slaope wel in ‘t huei en ik mut mor-gen weer vrog wieder”*. *“Ie vergèet oen hoorn”,* zei de zeune van de bure. *“Nee, die mag ie holden”,* zei de olde schèuper. *“Ie kunt er nog wel honderd keer soppe van kaoken, aj maor net doet as wij vanaovend edaon hebt.”* *“Het is een wonderhoorn”,* zèden de mèensen, toen de olde schèuper weglèup en zien hoorn van haand tut haand gunk. De mèensen gungen naor de putte en druncken der water uut, tut ze zat en muui in slaop völlen. En het vuur knet-terde op de heerdplate. Vonken zöchten hèur weg naor baoven, naor het donkere gat, al leek het minder duuster. En het vie dat nog stund te bibbern, dat bibberde van gelok.

De schure was lèeg, toen Hendrik zien zeune wakker wur. De olde schèuper was al weer weg. *“Hoe hiete die olde man noe eigenlijk?”*, vrèug Hendrik nog an zien vrouwe. *“Heb ie ‘t hum dan niet evraogd?”*, zei de vrouwe verwonderd. De olde schèuper was weg. Hij lèup naor zien vollengde kouwe en zien schaopen. Op weg naor een aandere boerderije, waar hie de volgende aovend zul slaopen. Op weg naor een nei wonder. Onderweg pök ie een mooie stien op, stopte hum in zien buultie. Hij dacht bij humzöllef: *“Es kieken of ik daor morgen ok soppe van kan kaoken”*.

*Het lèvent is vol raodsels, maor die bint er um op te lössen.
Of gewoon te laoten bestaon en deur te lèven.*

KARST IN DE SCHAOPKOUWE - 2

Het is Karst 1870. Het is kold, barre kold. Het is mistig, barre mistig. Het is zoe kold en zoe mistig, dat de stokkies ies in mien baord zit, as ik mit mien schaopen in de kouwe kome, De deure valt achter oons dichte. Allint bij de schaopen. Kun minder. Daor is het nog een beetie warm. Ik slaope op het heui, maor daor mag ik gien vuur maken. Nee, vien ie 't gek, dan blif der niks aover. Ik stikke de eulielaampe an, die naost de deure hangt. Klein vlammege, maor genog locht. Ik har een stokkie veurin de kouwe of ezet mit wat ledders, en daor kan ik dan een vuurtie maken, mit een panne der baoven.

Ik harre nog wat dreuge worst, wat schinke. Ie weet wel, lekker edreugd en eroekt baoven het vuur, in de geurige rook van iekenholt. Die lekkere rook, die graag naor baoven wil, naor de schinke en naor de vrijheid in de butenlocht. En der was nog genog maal veur wat pannekoeken of een pannegie brei. Dat mus wel goed komen. Mien hond kreeg wat old brood mit brei en botten van gistern. Der stiet ok nog een flesse mée... ie weet wel, gegiste hunneg. Ik zulle wel warm worden, an de binnenkaante, en de schaopen hōlden mij wel warm an de butenkaante. Dat weej toch hē? In de stal is het altied warm. Het mut barre kold worden, als het water daor bevrōs.....

Dan wordt der op de deur etikt. Vollek! Wele kan dat noe wēzen. *“Wele bi’j?” “Ik bin de weg kwiet, mag ik der in?”* Het was karst-aovend. Ik mugge niet bij de boeren blieven, die wolden as femilie bij menaar wēzen, ik musse mij maor redden in de kouwe in het veld. Maor der komp noe toch gien boer naor mij toe? Naor mij, de schēuper? *“Wele bi’j?”*.... vrēug ik nog een keer. *“Mag ik der in, ach laot mij niet buten staon, ik gao kepot hier.”* De deure giet een betie lōs, as ik de krappe van binnen der of edreid hebbe. Ik zie een verwaarloosde kerel, nat goed an, dikke baord, ies in die baord, kun mien breur wel wēzen. *“Kom dan maor”*, zeg ik. En hij giet bij mij an het vuur zitten. *“Wele bi’j”*. *“As ik dat zegge mut ik weer weg”*, zeg de kerel. *“Ik sture gieniene naor buten vanaovend”*, zeg ik dan. Ik hadde praot, dat is ok wat weerd, toch? Dan vertelt hie stokkie bij beetie weel hij is.

Heeremientied, ik zit an het vuur mit een deserteur uut Duutslaand. Hij wol niet langer mitdoen in die rotoorlog, die alles kapot mèuk. Hij rilt van de kolde. Dat kan niet langer zo. Ik har een stapel dreug hold in de kouwe liggen, genog um hum der ok bij dreuge te staoken. We maakt een mooi vuurtie op een stokkie schoon evèegde dèel. Het is dèele van hard leem. Ja, want ie mut gien stro in de braand kriegen, dan blif der niks van de kouwe en de schaopen aover. Ik hebbe nog wat olde kleren liggen. Uut mit dat vieze natte kolde spul, man. Ach we bint toch kerels onder menaar. Trek dat van mij maor an. Warme melk? Thee? Koffie? Ik maak een bord mit dikke brei veur hum. Hij kik mij an, as dat lèeg is, en zeg: *“Ik bin hongereg ewest, en ie hebt mij èten egeven. Ik bin dorstig ewest, en ie hebt mij te drinken egeven. Ik waar een vrumde, en ie gaven mij onderdak. Ik ware nakend, en ie gaven mij kleren.”*

Argens kwaamp mij dat bekend veur, wat hie daor zeg. *“Kenne wij menaar?”* Ik vraog het maor, want ie kunt nooit weten. Zien gezichte zeg mij niks. *“30 jaor eledene”,* zeg de man dan. *“Waar ie toen niet an het wark in Duutslaand?”* Jao, dat kun wel zo wèzen. *“Heb ie toen niet evöchten, en heb ie toen niet in een kwaoie buie oen mes etrökken?”* Hoe kan die man dat toch weten. Ik dörfde nooit weer terogge te gaon naor mien baos van toen. Ik bin een jaor an de zwarf ewest, van baos naor baos, veur ik wark kreeg in Echten. *“Mutte wij het daor aover hebben?”*, vraog ik..... *“Nee heur, maor ie bint wel veraanderd, donkt mij”* heur ik hum zeggen. *“Ken ie mij van toen?”* *“Ja, ik ware der bij, maor we vergèet het maor gewoon. Dat liekt mij wel zoe goed.”* We zegt niet zoeveule. We zit gewoon rustig bij menaar warm te worden. Ik hebbe nog wel een goeie kamme en mit de schèere veur de schaopen knip ik zien haor en zien baord ok wat bij. Ik dreuge zien gezichte mit een mooie linnen doek, nog niet zoe laank nei ekregen. Zo kan hie weer wieder, as morgen de kleren dreuge bint.

“Ie bint wel veraanderd”, heur ik dan. Ik zegge niks. Wat wil hie zeggen? *“Ik kende oe as een kwaoje, grammieterig, ruziemaker, drammer, grootbek, allint interesseert in oezöllef, gien geleuf in wat dan ok, zeker niet in oezöllef, ie sprungen uut oen vel en slèuden der op.”* Het komp der uut zo tegen hallef twalef, as we al

wat zit te slaopen. Ik bin dan iniens klaor wakker. *“Smèuk het niet goed? Valt het slecht?”* “Nee”, zeg hie dan, *“maor ik marke noe alles wat der tegenaover stiet.”* Ik schink hum nog wat mée in de bèker. Het is toch karstaovend, dan mag wel wat meer uut de flesse. Ik hebbe nog zat. Mien flesse is half vol. We lustert naor de schaopen, naor de règen, aovergaund in iezel. We knikkebold wat, en ik wil wat water uut een ummer pakken. Ik vulle de komme. Ik zette de komme an mien mond. Ik roeke al wat, maor gao gewoon deur. En ik pruve wien. Volle wien, fruitig, niet te zute, van de lekkerste wien, van die wien die ik van mien lèvensdagen niet kun kopen.

“Hij noe nog niks deur, baos?” Ik kieke de schaopekouwe in. Der loopt een paar schaopen op mij of. *“Hej gien idee hoe late ’t is? Het is twalef ure! Het water veraandert in wien, ieder jaor, maor ie hadden het niet deur. En wij kunt noe praoten. Niet laank, maor laank genug um het es mit oe aover oonze samenwarking te hebben.”* Het komp uut de bek van mien belhamel. *“Zoe dom bi’j toch niet baos? Wij hebt alles heurt. Die kerel daor, die hef oe verteld dat ie gewoon opnei geboren bint! Van oonze veurolerschaopen wusse wij dat ie ze nog wel es trapten in oen kwoaiigheid, maor dat was laank, laank eledene! En die kerel daor, die höld oe gewoon een paar teksten veur, Galaten 2 en Mattheus 25. Wij bint schaopen, maor wij snapt het nog! Manomanoman, ie hebt het geheim van de Karst emist. Het giet niet allint aover dat poppie in de stal, waar aj het nog niet aover had hebt mit menaar, het giet ok aover zöllef veraandern, worden zoas dat poppie as grote kerel oons veurgunk! Manomanoman, vuul oe maor herboren, want dat bi’j toch?”* De belhamel wol nog wat zeggen, maor dat kwaamp niet wieder as ... *“Mèeeeeeeee”*. Zien praoten zat der weer op veur een jaor. Ik keke naor de kerel bij mij an ’t vuur, de man die sokke wieze woorden had ezegd. De wien zal wel deur ewarkt hebben. Ik zage der drei..... mit een goldkleurig schiensel um hèur in, ik rèuke hars... en ok wat dat leek op wierrook..... Gold, mirre, wierrook?

In mij was een klein vlammië wakker eworden. Klein, maor genug locht. En dat locht wur groter en groter.....Toen völt bij mij het kwartie. Karst, dat is veraandering. Tuurlijk, het giet aover een mooi poppie, dat daor geboren wur. Dat nargens plekke vund, en

op een ongewone plekke vunden kun worden, veur wele der naor wol ummekieken. Dat kiend, dat mak wat in oons lös. We wordt allemaole gevulig, as daor zoe'n mooi poppie veur oe lig, of aj hum op de narm magt hebben, al is het maor èempies. En dat is de bedoeling van karst. Karst mak dat we aans wordt en dat poppie wil mit oons mit um te gruien, um allemaole op zuuk te gaon naor oonze gevulige plekken, zodat we der bint veur aandern. Dat is oen naose lief hebben as oezöllef. Karst mak oonze verwondering in oons lös. En dan staot we weer lös veur al wat Hoger is dan alles hier um oons hin. Zo prakkezeerde ik wieder, veur mij uitkiekend in het vuur. Waar ik zoe iniens zoe karks eworden? En ik kunnen niet iens naor de karke, want mit karst-feest mus ik ok op de schaopen passen.....

Waar was de deserteur ebleven? Ik keeke um mij hin, zage niks, allint maor schaopen. Het was al lochtig eworden. De eerste zun-nestraolen schèuven aover een bevrèuren heide. Har ik al die tied liggen slaopen? Was de deserteur wieder etrökken? Allint de doek lig der nog. De doek waormit ik zien gezichte dreuge maakt hebbe, naodat ik hum eknipt en ewassen har. As ik de doek lös wil volden, zie ik de ofdrok van zien gezichte. Mit een paar kleine veraanderings. Ik zie op zien kop een kroon mit doorns..... Der völt weer een kwartie. Hij tikte op mien deure en ik dèud lös. Hij was hongerig ewest, en ik har hum èten egeven. Hij was dorstig ewest, en ik heb hum te drinken egeven. was een vrumde, en ik gaaf hum onderdak. Ik was nakend, en hie kreeg mien kleren. Zien 'olde' kleren lagen der nog. Het bleek een nei pak te wèzen. Ik kun weer jaoren veuruut.

DE PRAOME VEUR NAT EN DREUGE

Het waore verhaal van een poppie, geboren mit de karstdagen op 't Ogeveine, verteld deur het poppie zöllef, as old'otie.

Alle plekkies hebt hêur eigen geur, kleur en klaank. In 't Ogeveine was de klaank jaorenlaank bepaald deur de hellings, de scheeps-warven, an het Haagie en Slood. Wied weg heurd'hie nog de breeuwhamers op de iezers en en de nagelhamers op de spiekers slaon, waarbij de praome zölf als klaankkaste warkte. Of het was een zaage, die laank deurgunk, as der weer een boom een nei lèvent begund'as plaanken. De klaank van de zaandkop op het begun van 't Zuderopgaaonde, diepe in 't Ollaanseveld wur laank allint bepaald deur de psalms die daor ezungen wurden. Dat het iene nog mit het aandere te maken har, dat zul te gek veur woorden wèzen, niet dan? Maor dizze woorden, hier eschreven en esprèuken zult oe mitnemen naor het wonder van Midde-winter, laank eledene. En ie weet wat er gebeurd is, aj het hielemaole deur bint. Het begunde al eerder.....

Het was in een zomer die iederiene al laank vergèten is, van een jaor wat gienien'hum meer kan of wil herinnern, want der waren

der zoeveule. Het was die zomer dat de vrouwe van scheepstummerman Meine Farnholt èn zien buurvrouwe allebeident in de kraome kwamen. De vrouwe van Meine kreeg een mooi magie. De buurvrouwe kreeg een jochie. Ze mus hum allint groot zien te kriegen. Hèur Willem was ok tummerman ewest, en was vedrunken toen ie een klap van een vaarboom ekregen har. Ze was op de gaank naor de groeve al een paar maonden zwaor van hèur jochie. Ze woonde nao die dag op de hoek van de warf, in een lammelendig klein huusie, en lèefde van het wassen van de kleren van nogal wat vollek uut de buurte, dat het wat bèter har. 'O, o, zal dat wel goed komen?', zei 't olde otie, die zoe nou en dan es langes kwaamp, en dan nog wat kreeg van de armoe van hèur dochter, of wat speulde mit hèur kleinzeuntie.

Het jochie en het magie gruiden op. Wat muj aans, aj blijft aosemhelen. Het jochie dreumde van een praome. Hij kreeg een mooi stok hold, ofval van de warf. Mit wat hölpe van een klompenmaker sneedt en beitelde hie der een praome van, punte veur, punte achter, en een mooi stok hold der op, asof der törf op lag. Der kwaamp een hinde an zien dreum. Hij wur hölpie op de warf, maor scheepstimmerman leek niks veur hum, zei Meine Fernholt. De klompenmaker bèudt hum wel wark an. Bartus Bochel, zo nuumden z'hum, wur een barre goeie klompemaker. En die bochel vól dan toch niet op, as ie an het wark was, wegestopt in de schure bij de klompen. Het magie, Mooie Marrije, wur zoe machtig mooi, dat de olderlings iene veur iene achterin de karken gungen zitten. Ze zèden: um het volluk wat in de gaten te holden, maor iederiene wus: veural um stiekum te loeren naor die Mooie Marrije. Zoe mooi as Mooie Marrije was, zoe mooi hef Meine Fernholt nooit weer wat emaaft. As hie de vaar al was, want zoe mooi was hie zöllef ok niet, zèden de mèensen. En de grootste ere vólt an hèur moe toe, die hèur best dèud um het een net maagie te laoten worden, zo tussen al die kerels op de scheepshelling.

Bartus en Marrije wurden samen groot en ze waren gek op mekaar. Ie kunden der dan ok op wachten, en het gebeurde dan ok: Bartus gunk op een dag, want wanneer muj het aans doen, aj het 's nachts doet val ie maor in de kolke van de warf en daor waoj ok niet bliede van, hij gunk dus op een mooie dag naor Meine.

“Baos Farnholt, ik mut oe wat vraogen. Marrije en ikke, we wolden wel trouwen. Vien ie dat goed?” Of Meine dat goed vund? Zien mooie dochter mit een jonkerel die aamper zien brood kun verdienen? Een klompemaker mit een bochel? Hij zei dan ok: ‘Mien jong, al maak ie duzend klompen, ie kriegt mien maj niet, al verkoop ie oen klompen an de Prins van Oranje. Ik mut oe niet, mien maj is veur een scheepsbouwer!’ ‘Maor.....’ stamelde en stutterde Bartus nog, wat dat kun hie ok as de beste, ‘maor.....’ ‘Niks maor’, zei Meine, allint as ie een praome kunt bouwen die op water en op laand kan varen, dan krieg ie mien Marrije! Een praome veur nat en dreuge, dan heb ie oen schaopies ok op het dreuge!’

Daor mus Bartus het mit doen? ‘O, o, zal dat wel goed komen?’, zei ’t olde otie, die het vanof een ofstaandtie anheurde. Bartus had niks meer te verliezen. Lös van zien geduld. En Bartus brèuk..... zien Marrije veur een aandere, umdat die gien klompen maor een praome kun maken? En dan zoe’n onwies woord, dat hie een praome mus maken veur water en laand? Dat is net zoe-wat asof hie water mus maken dat het vuur zul laoten braanden! En hij gooide der alles uut:

“Baos Farnholt, let op mien woorden: der komp een tied dat gien-iene meer wat wil weten van oen praome, want der is gien tórref meer. Maor tut het inde van de wereld zult der mèensen wèezen die op klompen loopt, want op blote voeten is ok niet alles!” “Weg ieje, doe schroetert!”, rèup Meine Fernholt. “En ie kriegt mien dochter allint aj de praome bouwt, die ik evraagd hebbe!” “En heb ik ok nog wat te willen, vaar?” Mooie Marrije bemuid’hèur der mit. “Nee!”, zei vaar. “Ik krieg een kiend van Bartus”, zei Marrije. “Dat lieg ie”, zei vaar, oen moe kik al tieden iedere maond naor oen wasgoed! “Dat lieg ik ok”, zei Marrije, “maor ie doet er goed an um mit mien Bartus tut een akkoord te komen, aans kuj fluiten naor oen opvolger op de helling! Dan binne wij weg, klompen maken kan mien Bartus aoveral! En een mooi kleinkiend ok!” Daor had ze vaar goed te pakken. Hij wol een goeie scheepstummerman veur Marrije, of in ieder geval iene die hum as baos op kun volgen, as hie old was. En zonder zien dochter had hie gien opvolger, had gien goeie olde dag.

Bartus lèup naor het lammelendige kleine huusie op de hoek van de helling, waar zien moe en zien otie de wasse dèuden, veur wele dan ok, het interesseerde hum niet. 'O, o, zal dat wel goed komen?', zei 't olde otie. Ze keek hum es an en zei: "Luster naor mij mien jong, wat der ok gebeurt, doet wat de mèensen oe noe vraagt en anbiedt, dan komp het allemaole goed." "Otie, ie kunt ok niet heksen!", zei Bartus, en wol weer naor zien klompemakersbaos. "Nee, heksen giet mij te wied", dacht otie, maor wele wet komp het wel in de buurte. "Een wonder, aj alle goeds bij menaar bringt, wele wet lokt dat ok nog wel es....."

Baos Meine Farnholt had krek op dat ure dikke ruzie mit drei van zien tummerlui. Iene daorvan har ooit Bartus as leerling had. Die jonge had genug verstaand van schepen, maor Meine had hum gien kaans egeven. Een bochel wur nooit wat, was Meine's uitspraak. Meine kreeg van wat warklui te heuren dat de anpak van Bartus veur hènur genug was um niet langer bij hum te blieden warken. Der lag nog een helling lèeg, daor wur al een jaor of wat niet meer ewarkt. Ze zulden mit zien dreien de helling huren en vèur hènur zöllef begunnen. Zoelaank Meine zien verstaand niet wol gebruiken, zulden ze Bartus as baos anstellen. Of hie dat kun? Dat mùk niet uut. As ze baos Meine Farnholt maor kwaod kunden kriegen. "Bartus, mitkomen, we zuukt een baos op de helling van....." Der vòlt een name die al laank vergèten was, zoe laank lag de helling al lèeg. "En dat is noe de helling van Bartus!"

Bartus vèerde op. Het olde otie har laank, laank eledene nog es dienstmeid ewest bij wat noe de olde scholte was. Die hòld nog aait van hènur, en zien dochter, de moe van Bartus. Daorumme har 't olde otie ok een mooi huusie in 't Haagie, een huusie van de olde scholte. Aover geld veur dat huusie wur nooit epraot. Maor gieniene die dat wus of weten mug. De olde scholte tiekende as borg, en Bartus kreeg een lading holt. De olde scholte tiekende as borg, en Bartus kun bij de smidse al het iezer kriegen dat ie veur zien helling en zien praome neudig was. Zo gung het bij een zeilmaker, touwslager, gao maor deur. Of Gao maor niet deur, blief es staon en kiek es wat der op die helling gebeurde. Onder baos Bartus Bochel kwaamp der een mooie neie tweidagwark-praome, iene van het beste soort, een praome die op de

helling van Meine Farnholt niet zul misstaon. Op de helling van Meine was het toen barre stille. Ie heurden de hammers niet meer, ie heurden de zage niet meer. Gieniene wol meer wark van Meine, want zien beste tummerlui waren weg, waren op de helling van Bartus Bochel. Ok al zul die wonderpraome der nooit komen, dan gung het mit Bartus nog tien keer bêter as mit Meine Mekker, zoas hie enuumd wur. Meine was uut emekkerd.

Of niet? Der leek wat hielemaole mis te wèzen mit de neie praome. De praomen van 't Ogeveine waren mooi smal en spits van veuren en van achtern, net as die speulgoedpraome die Bartus ooit emaaft had. Der stund wat hiel aans op de helling bij Bartus. Bartus had een klomp ebouwd! Spits van veuren en rond van achteren, mit een diel dat eslèuten was op het spitse veurstok. 'O, o, zal dat wel goed komen?', zei 't olde otie. Ze neugde Bartus en de warklui veur een flinke burrel, dat hadden ze verdiend, op kosten van de olde scholte, dat is vanzölf, en de scholte zat der bij. "Bartus mien jong, die varende klompe van oe, dat is een barre mooie neie praome an het worden. Maor der mist nog ien ding an. As ie de punten oe es van achtern laot en het ronde stompe stok veur, en de aoverdekking ok gewoon veur laot?"

Bartus leek dat maor niks, tut otie zei: "Krek, mien scholte, oonze Bartus wil toch wel graag es wat dwars doen, en dat is zien recht. Dan hef hie een klompe die achtersteveuren stiet!" Snap ie het nog? Nee, gieniene toen, maor zo gunk het worden, een neie praome wur of ebouwd, olderwets slaank, spits van achteren, en veuran rond mit een veule groter veuronder as iederien ewend was. De ronding gaf meer ruimte. 'O, o, dat zal wel goed komen!', zei 't olde otie. Maor ze vertrouwde op hèn scholte.

Daor lag ie dan, die mooie praome. En toen? Roelef Dooievis was verviener en het gunk niet zoe best mit zien bedrief. Der waren al praomen in beslag enèumen. Hij wol nog wel graag mit de leste vloot mit naor Zwartsluus, want alle winst kun hie noe goed gebruiken. En dan mus ie nog een praome der bij hebben, maor der was gien geld. 'Ie weet wat ik ezegd hebben, mien jonge? Luster naor mij mien jong, wat der ok gebeurt, doet wat de mènsen oe noe vraagt en anbiedt, dan komp het allemaole goed." Dat was 't old'otie weer. Dus gunk Bartus mit Roelef de praome op,

die daor zoe mooi in het hellinggat van de warf lag te dobbern. Nou, die kun het wel doen, en het was huren veur iene reize, um te begunnen. Allint wol hie nog wel èven in het veuronder kieken, want het was een bezondere praome. Daor vunden ze Èvert mit de Krange haand. Hij slèup. Hij was mit zien vrouwe Lammegie uut huus en van de grond ezet. Ze kunden hèur arfpacht niet meer betalen. Warken mit een krange haand is niet wat. Gien vienebaos die hum nog wol hebben. Zien Lammegie, zwaor van hèur eerste kiend, was van de leste duute een stok brood an het ophalen. “Èvert, waar ie niet mit de helm geboren?” ’t Olde Otie bemuide hèur der weer mit. ‘Jaoaoaoaoaoaoao’, zei Èvert traog, nog aamper wakker. “Mooi op de praome laoten zitten mien jonge”, zei ’t old’otie, “hij kan mit as schippersknecht, zien vrouwe kan wel bij oen moe in huus, ie bint die weke toch weg.....”.

Zo kwaamp het dat Bartus Bochel als schipper op een praome, mit Èvert as knecht de praome het veld in boomde, deur Roelef lèut laden, en op zien beurte lag te wachten veur de balke. Ze muggen niet teveule diepgaank hebben, dan zulden ze vaste komen te zitten. Vandaor: eerst aover een balke varen. Bleej hangen, kuj betalen en alles wat teveule was, was veur het arme volk. Bijladen nao de balke was ok verbèuden. Toen ze op zullen varen, stund Èvert iniens stief uut. “Ik zieje... ik zieje.... Ik zieje geweldige wiend, zwaor iest, dikke snei, ik zieje het ies tegen de wal op kruien.....!” Die Èvert was onwies, dus laot maor prao-ten, zei de iene, en d’aandere dacht dat er inderdaod wel kolde in de locht kun zitten. Het water stond ok barre hoge, hoger as aans, dus wele wet.

Dikke stapel pannekoeken mit, nog een pute mit geld as liening van de olde schulte (um in Zwartsluus een goed zeil te kunnen kopen) en daor gungen ze. Alles muj leren, daarvan niet, en der bint er die leert niks, maor Èvert had ok wel wat verstaand van drokken. Umme zo maor te zeggen: het bomen mit een vaar-boom, nou, dat kun hie wel. Het veuronder was groot genug veur twee man. ’t Olde otie had op het leste ok nog een bak mit zaand en goeie tegels veurin laoten zetten, waar ze het dreipotige pottie op kunden zetten, tōrref der bij, water mit maal der in en ze hadden mooie dikke brei, mit zien beident. Het was de leste vloot van dat jaor. En dat zul het worden ok, want het wèer slèut umme.

Zeil an boord in Zwartsluus, praome lèeg bij de törrefmakelaar van de Compagnie, en toen op huus an. Het eerste ies brèuk veur de kop van de praome, dun genog um gien lest van te hebben.

Ze waren haoste weer op 't Ogeveine, ze waren het leste verlaot – sluus zegt ze in Ollaand – net veurbij, toen het ies te dikke wur. Duustere wolken kwamen opzetten vanuut het zuudwesten. Èvert stund weer stief uut. “Ik zieje.... Ik zieje..... Ik zieje ruzige wiend van alle kaanten, ik zieje grote gaank, en een duvels wèer, ik zieje maor iene redding: volle zeilen en vasthouden!” Gien schipper haalde het in zien kop um op sok smal water mit volle zeilen te gaon as der sokke dikke wiend an kwaamp. Maor Bartus was gien schipper en otie had toch ezegd: alle raad annemen, doet wat de mèensen vraagt en alles komp goed? Mast op ezet, zeil hielemaole uut ezet en vaste zet... de wiend kwaamp der in... en de praome lèut zien wat hie kun. De stompe veurkaante wupte wat hoger as de achterkaante, toen Bartus en Èvert achterop hèur vaste klaampten an de helmstok, an het roer.

De stompe veurkaante wupte humzöllef op het dikke ies. De platte baodem gleed der aover, gleed, gleed, al maor harder, aover ies en an evrèuren snei. Ze broesden aover de vaort. De baogbrogge op het inde van het Schut (bij het Kruus) kwaamp gevaorlijk hard op hèur an. Bartus trök an de helmstok, het roer gunk bij, de stompe kop wupte tegen de wal op, ze vlèugen aover het Alteveerse Opgaonde, kwamen dale op de noordkante van het Haagie, gleden aover het pad en aover de snei deur tut veurbij de brogge daor..... Ze schèuten dwars aover het Haagie hin, terogge op het dikke ies der van, keihard alle scheepshellings veurbij.... Hup de wal weer op (ach die waren deur het hoge water toch al niet zoe hoge meer van hèurzöllef), de wiend dreide naor het noordwesten en dwars aover bouw- en weilaanden gunk het aover de snei deur 't Ollaanseveld op het Zuderopgaonde an. Bartus wus mit veule muite bomen, bossies en boerderijgies te ontwijken. Ze völlen stille op een zaandkop, waar het Zuderopgaonde begunde.

“Ik zieje, ik zieje, ik zieje.....” “Hol toch op man, we ziet hielemaole niks hier”, zei Bartus. “Ik zieje hier een karke staon!”, rèup

Èvert uut volle borst, en zunk der een psalm bij. “Lopen Èvert, ie bint oen aosem nog neudig”, zei Bartus tegen hum, toen hie hum een drokkert gaf. Twei ure later waren ze weer an het Haagje. Meui van het gesjouw, kold van ies, snei, vorst en wiend, vollen ze stille en doezelden ze bij de heerd van ’t Olde Otie.

“Mag ik der in komen?” Baos Meine Farnholt an de deure. Dat hie wat vrèug betiekende al dat der wat loos mit hum was. Bartus schrök wakker. Meine, wele had dat noe verwacht. “Ik wete niet wat der is gebeurd mein jong”, zei Meine, “maor een praome veur aover water en aover laand, aover nat en dreuge, ie hebt hum emaaft! En ik bin der achter wat ik fout edaone hebbe. Ik hebbe allint keken naor waj niet bint, en wolle niet zien waj wel waren. Het spiet mij barre, mien jong.” “Ie kunt mooi praoten baos Farnholt, maor waor is oen dochter en magge wij noe trouwen?” Dat was het eerste wat uut de mond van Bartus kwaamp, toen hie van verbaozing haoste mit stoel en al in d’heerd völt, want dit was het leste wat hie had verwacht.

Het was een paar weken veur Middewinter – later zèden ze de karstdagen. De eerste karkespraoke wur edaone, waarin ezegd wur dat Bartus Bochel, noe Baos Bartus, zul trouwen mit Mooie Marrije, de dochter van baos Meine Farnholt. Ze trouwden net veur Middewinter. Hèur eerste dagen waren in de praome, in het veuronder, daor op de zaandkop bij het Zuderopgaonde. Der mus toch iene op die praome passen, zoelaank hie der nog niet weg was. Bartus wur baos op zien eigen helling èn op de helling van baos Meine Farnholt, want der waren zoeveule schippers die de neie praome wollen hebben, dat ze wark zat hadden. Èvert mit de Krange Haand kun toch meer dan ze dachten, hadden ze ziene, en kreeg wark bij de klompenmaker waor Bartus was begunt.

Het verhaal wur zoe mooi, dat het haoste een karstverhaal zul worden. Mit kiend der bij. Want Meine Farnholt en de vrouwe trök-ken bij ’t olde otie in (had de olde schulte veur esteld, kun otie vrij wèzen van alle wark op hèur olde dag), Bartus en Marrijie kwamen in het huus op de helling, en Èvert en de vrouwe krèupen in het veuronder in de praome op de zaandkop. In de middewinternacht zul het vee kunnen praoten, wur ezegd. Het water in de putte zul wien worden. Aj goed keken zij nog

Engelen kunnen zien. Dat zal best. Maor daor hadden Èvert en Lammegie gien oge veur. Daor wur in de Middewinternacht hèur kiend geboren.

Èvert stund der op dat het poppie edeupt zul worden op de zaandkop veurop het Zuderopgaonde. Want, want, har hie daor niet een kark eziene? En zo kun het gebeuren dat de domeneer mit een olderling en een diaken naor 't Ollaanseveld trökken, um daor mit neijaorsdag het poppie van Èvert en x te deupen. Ze wolden gien woord hebben, dus het kwaamp niet in de boeken terechte. Ze zulden onwies verklaord worden, maor as het wel profetisch was, wolden ze niet in de boeken komen as tegenwar- kers. Het poppie, een magie, gruide op en wur gries. Het magie wur stram en old, een old otie. En laank, laank nao die Midde- winter, zat ze in de achter in de kärke, toen die daor in ewijd wur, op de zaandkop bij het Zuderopgaonde.

Ze had de traonen in de ogen. Had hèur vaar Èvert dit nog maor mit muggen maken. Wat het al niet op kan lèvern, kieken naor waj kunt en ooge hebben veur menaar. Het mieste volk hef gien krange haand, maor bint krange in de kop, dat zei ze nog, toen ze naor huus gunk. Het was tweede karstdag 1851. Zul der wat veraandert wèzen? Hoeveule moois zit er noe nog bij wat aan- dern as ofval behandelt? Wele wet kunne we ok nog wel es vuur uut water halen, worre we rieke van wiend, en lèeft van de zunne.

“De wondern bint de wereld nog niet uut, aj zöllef een beetie mit- warkt. Een wele wet kuj zo het karstkiend in oezöllef geboren lao- ten worden. Kan ok wèzen dat het maor oldewievenpraot is.” De leste woorden wurden uut esprèuken toen de olde man gunk staon, een paar stokolde munten op taofel legde as betaling veur de burrels, en naor de deure lèup. Het was slutingstied. Het was stille, en ikke, ik har mooi de tied um hum zien verhaal te laoten doen. Toen hie bij de deure stund vreug ik nog: *“En wele bin ie dan wel, mien beste man?”* Hij dreid'hum umme en zei: *“Meine Farnolt, ik mugge nog ien keer terogge komen. Schrief op wat ik oe verteld hebbe, zodat het niet vergèten wordt.”* Waorvan akte.

Lute Bessé, harbargier in 't Ollaanseveld.

VEUL HEIL EN
ZEGEN IN HET
NEIE JAOR,
EN WELE WET
KUNNE WIJ OK
SAMEN NOG
WAT MOOIS
OPZETTEN

HET WOORD IS VLEIS EWORDEN

(Een prèke aover Johannes 1: 1 t/m 18, emaaft veur een Adventsdienst in de Hervormde Karke van Zuudwolde, hōlden op 27-11-2005.)

Het woord is vleis eworden (1: 1 t/m 18)

In het begun was er het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. Het was in het begun bij God. Alle dingen bint er deur emaaft, en zonder dat is er niks emaaft wat noe bestiet. In het Woord was lèvent, en het lèvent was het locht veur de mèensen. Het locht schient in het duuster en het duuster kun der niks mit anvangen. Der kwaamp een mèense naor veuren, deur God estuurd. Zien name was Johannes. Hij kwaamp as getuge, um van het locht te getugen, zodat iederiene deur hum geleeven zul.

Hij was het locht zōllef niet, maar hie was er um te getugen van het locht. Dit was het waore locht, dat op alle mèense schient, en naor de wereld kwaamp. Hij was in de wereld, en de wereld is deur Hum emaaft, en de wereld hef Hum niet deur had.

Hij kwaamp naor wat van Hum was, maor wie van Hum waren hebt Hum niet an enèumen. Die Hum wel an enèumen hebt, die hef Hie macht egeven um kiender van God te worden. Ze bint niet uut het bloed, niet uut de wille van het vleis, niet uut de wille van een kerel, maor uut God geboren.

Het Woord is vleis eworden en het hef bij oons ewoond, vol goeds en waors, en wij hebt zien glaans eziene, de glaans van de ienige Zeune van de Vaar. Johannes hef van Hum getuugd, en hef erèupen: "Hum bedoeld'ik nou toen ik zei: die nao mij komp, is meer as mij, want hij was er eerder as ikke." Uut zien aoverdaod hebbe wij allemaole de iene genaode naor de aander ekregen. De wet is deur Mozes egeven, maor genaode en waorheid is deur Jezus Christus ekomen. Gieniene hef ooit God eziene, maor de ienige Zeune, die zōlf God is, die de Vaar nao an 't harte lig, die hef uut elegd weel Hie is.

Beste mèensen, breurs en zusters,
We lèeft mit menaar weer mooi toe naor Karst. We telt de dagen of, ok in de karke, en koomt vanzöllef van de eerste, de tweede, de derde en de veierde advent bij Karst uut. Adventszundagen, verwachtingszondag, um zo maor te zeggen. Ofwachten dus, en kieken wat er komen giet. Thuus is dat al net zelde. De donkere dagen koomt weer, en aoveral ziej al weer dat mèensen het huus der op gaot inrichten. Gerdienen dikke veur de roeten. Tochtstrippen in alle hoeken en gaten. Locht genug, dalijk weer aoveral an de gevels, maor ok de keersen gaot weer an, de eerste Karststarren ziej al weer. Sunterklaos is nog niet ewest, of alles lig al weer klaor. Tegen de tied dat het Karst eworden is, zult oonze huzen al wel paleisies eworden wèzen.

Noe wij het toch aover huushoudelijke zaken hebt: Stel oe es veur daj de kaans kregen um oen huus zoe mooi en zoe groot te krieggen aj zölf zulden wilden. Ie magt het inrichten mit de mooise meubels, de beste vloerbedekking, tapijten, nuum maor op, komp niet op een cent an. An de kaante hangt schilderijen, van mien part van Van Gogh, op de kasten stiet Chinees porselein, de beste cd, dvd en wat veur installaties aj maor wilt kuj laten heuren, en in grote mooie blaankholten vitrinekasten hej oen verzameling uut estald. Waj daor in doet, maj zöllef weten. As ie het maor mooi viendt. As ie maor ziet dat het goed is. Goed, het beste en het mooise daj maor kunt bedèenken. Ziej het al veur oe? Vuul ie al mit oen haanden aover de zachte leuning van oen lekkere luie stoelen? Ach, aj oe dat zo allemaole veurstelt, dan dèenk ie: waor wachte wij nog op, daor wi'k wel inzitten.

Kiek, en noe komp het, aj dat huus hielemaole klaor hebt, staoj zöllef buten, en der komp een köppel jonge Vandalen in oen huus wonen. Daor staoj dan. Ie wacht op bètere tieden, maor ie maakt oe al meer zorring. Wat komp de trechte van al oen mooie spul? Ie ziet de modderschoenen al aover oen tapijt lopen, de muziek giet knalhard an, en Vincent hangt te wuppen an de mure. As de ruzies buten de heuren bint, dan bel ie an. De deure giet lös. Het liekt moesstille. Nee, der is hielemaole niks an d' haand. Alles giet wel goed, ie hoeft oe nargens ongerust aover te maken. En mit daj weer weglloopt, heur ie al weer genug um oe nog ongeruster te maken. Wat zij dan willen? Zul ie niet graag een

keertie as ien van die jonge Vandalen in huus willen zitten? As butenstaoner kooj der niet tussen, maor as ie noe es iene van hèur zulden wèzen? Zulden ze dan naor oe lustern? Zulden ze dan hèur beste doen umme goed mit oen huus umme te gaon? Waor wacht ie nog op? As huusbaos zij ze der toch uutgooien, zij dèenken, maor dizze huusbaos giet tut het uuterste um te proberen dat het weer goed mit hèur komp. Gien harde koppen, maor genaode veur recht.

Argens, beste mènsen, is dit verhaal de achtergrond van het begun van het Goeie Neis van Johannes. De wereld, zoe mooi emaaft, was deur God hielemaole goed ekeurd. Hij zag dat het goed was, en het was goed. Dan kriegt de mènsen hum hielemaole tut hèur beschikking, en aoveral giet het mis. As de Heere zien vollek opzöch, en vertelt hoe ze het ien en aander mut anpakken – ik hebbe het aover de wetgeving op de barg Sinaï - dan is iederiene stille, maor hij is nog niet weg of het begunt weer. En dan giet de Heere het hielemaole aans doen. Hij komp onder de mènsen wonen. As iene van hèur. Het woord is vleis eworden, zeg Johannes het zoe mooi, en het hef onder oons ewoond.

De tekste van vandage is niet de makkelijkste, maor mit veurgaonde uutleg in oonze gedachten, kunne wij oons dacht ik wel indèenken wat er bedoeld is. We zit allint nog mit ien woord, um het een betie dudelijk te kriegten, en dat woord is het woord Woord, um zo maor te zeggen. Het is sokke mooie poëtische taal as Johannes schrif: “In het begun was er het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. Het was in het begun bij God. Alle dingen bint er deur emaaft, en zonder dat is er niks emaaft wat noe bestiet. In het Woord was lèvent, en het lèvent was het locht veur de mènsen.” Der wordt nog wel es ezegd daj dat allint maor kunt begriepen aj der alle meugelijke Griekse filosofie bij haalt, maor dat begriep ik dan weer niet. Die Johannes was toch een Jeudse jonge, die in de lere gunk bij Johannes de Deuper. Jezus komp langes, lat hum deupen, en Johannes wordt een leerling van Jezus. Zo is dat egaone. En zulle wij dan zoe’n verhaal, van een leerling van twee Jeudse rabbi’s, allint maor kunnen begriepen asse wij de Grieken der bij mussen halen?

Nee, ik geleuve dat wij oonze best mut doen um wat meer te snappen van de Jeudse gedachtenwereld, de achtergronden van de biebelse lere zöllef, um der in deur te dringen. De tekste gef oons een paar hiele mooie verwiezings. In het woord was lèvent, hebbe wij elèzen. Hoe is het lèvent in oons ekomen? In Genesis lèze wij dat God oonze lèvensaosem in oons blas. Asse wij dat probeert te snappen, komp het er op neer, dat de Giest van God een diel van de Goddelijke Giest in oons blas, um oons zo het lèvent te geven. In Genesis lèze wij aover het maken van de Wereld, dat God wat zeg, en dat het er dan was. Daor hebbe wij een krachting warkzaam woord, maor wij weet dat niet het woord de wereld emaaft hef, maor God zöllef. Het Woord was God, is er ezegd. En is God niet ok Giest? Hoe ontstaot woorden ok alweer? De aosem – de lèvensaosem die God oons egeven hef, strik bij oonze stembanden langes, en lat geluud geboren worden. Oonze lèvensaosem dus. En mit die warkzame Giest van God, hebbe wij wat evunden, wat wij in de plekke van het Woord kunt lèzen, en waormit wij het stokkie van Johannes dudelijk kunt maken.

In het kort lèze wij dan: In het begun was er de Giest. Alles is er deur emaaft. De Giest bracht het lèvent, en was as locht sturend en richtinggevend veur de mèensen. In Jezus is de Giest vleis eworden. God zöllef, Gods Giest, wur in Jezus mèense. En God zöllef woonde as Jezus bij oons. De wereld is deur God emaaft, maor de wereld hef hum as Jezus niet esnapt, hef hum niet deur had. Wij waren van Hum, want Hij had oons emaaft, maor we hadden hum niet an enèumen toen, vertelde Johannes. En dat allemaole in prachtige dichterlijke taal. Karst, - het locht dat in de wereld komp, de geboorte van Jezus, - maor ok Goeie Vrijdag en Paosen – het verwarpen van het Locht, maor wel mit de uiteindelijke deurbraak - in een paar zinnen tegelieke. Zo gunk dat in die dagen, en zo keek Johannes as olde man der op trogge.

Waar was dat veur neudig, zij zeggen, dat God in de wereld kwaamp? God kèus der veur um de wereld van binnenuut toe te sprèken, zage wij al, en mit oons veurbeeld snappe wij dèenk ik ok wel waorumme. Aj van butenof anbelt of ie sprèekt as lid van een groep van binnenuut, dan wordt er hiel aans elusterd. Johan-

nes zeg het zo: “De wet is deur Mozes egeven, maor genao en waarheid is deur Jezus Christus ekomen. Gieniene hef ooit God eziene, maor de ienige Zeune, die zölf God is, die de Vaar nao an 't harte lig, die hef uut elegd wie Hij is.” Jezus kwaamp naor de wereld um oons God te leren kennen, en um genao en waarheid te brengen. Genao, maor hoe en waaromme, en wat bedoele wij daormit? We kunt het ok in andere woorden zeggen, en dan mit de woorden van de engeln, toen ze zungen bij de herders. In het Ollaans lèze wij: Vrede op aarde, in de mensen des welbehagens.

Beste mèensen, breurs en zusters, as der ok maor ien ding van Karst is wat slecht begrepen wordt, dan is dat wel dat verhaal van die vrede. Is die vrede van Karst, is dat noe twee dagen niet schieten? Is dat noe net doen asof der gien gedoe is in de familie, twee dagen zwiegen en èten, en dan menaar weer mit de nekke ankieken? Vrede, is dat noe oen olde vaar, moe, buurvrouwe of oom of tante allinneg laoten zitten, um daj mit de rest uut èten mut? Is dat noe flink fantaseren aover een pak snei dat toch pas in meert komp? Mien olde buurman, Hendrik Fidom, was vrogger altied hartstikke kwaod, as ze mit Karst van vrede zungen. Scheinheilige boel, vund hie, en eerlijk gezegd, asse wij ziet wat de commercie van Karst emaaft hef, of wat veur nepvrede wij der hier en daor van maakt, dan muk hum nog geliek geven ok. Zölfs het het bekendste Karstlied, van Vrede op Aarde, liekt het begrip ervan niet dichterbij te brengen.

“Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen”, zingt ze in 't Ollaands. Jazeker, die vrede van vandage daor hebt de mèensen op hèur meniere altied wel welbehagen in, maor dat is toch hiel wat aans of aj 't hebt hebt aover “Vrede op aarde, in de mensen **des** welbehagens”, zoas de biebel in 't Olaands zeg? Het giet er niet umme dat de mèensen, ‘welbehagen’ hebt, het giet er umme dat er vrede is veur de mèensen in wie God ‘welbehagen’ hef. Vrede op eerde veur de mèensen die Hij graag lieden mag. Dat is het in ABD, Algemen Beschaafd Drents. En daormit kome wij an de genaode en de waarheid waarveur Jezus ekomen is. De mèensen die God graag lieden magt, bint de mèensen die Zien waarheid zuukt, en vertrouwd op Gods Genaode. Waor wachte wij nog op, zij zeggen, zoe'n vrede zij toch drekte willen?

In Jezus is God op eerde west, lèze wij in het Goeie Neis van Johannes. Deur Jezus hebbe wij God leren kennen. Deur Jezus is genaode bracht. Het huus, dat zoe mooi emaaft is, en waar de huusbaos an de deure staone hef, nèump zien regels niet an. Hij hef de mèensen der niet uut egooid. Hij gunk tut het uterste, deur op 't inde te starven veur alles wat der deur de bewoners van het huus, van oonze wereld, mis edaone was. De vrede, is niet de mèenselijke vrede, maor de vrede mit God, die toen weer hielemaole meugelijk was. Meugelijk veur iederiene die op die genaode vertrouwen wil. En aj zo iedere keer weer mit God opnei kunt beginnen, dan kuj weer locht zien. Locht waar het duuster niks mit kan, want het duuster wil gien vergiffenis, het duuster wil allint maor meer ellende.

Noe heur ik sommige mèensen al dèenken, die Albert Metselaar, bringt ie noe wat neis dan? Dat wusse wij toch al, dat Jezus mit Karst geboren is? Ja, dat wussen wij al, maor dat wete wij allemaole al zoe lange, dat ik mij wel es ofvraoge: waar wachte wij dan eigenlijk nog op? Kiek, we weet dat het lange eledene is, en dat Jezus dit jaor niet weer geboren zal worden. Der staot deurgaons echt gien echte schaopen in de Karstal, en as der al een Maria en een Jozef bij staot, hiet ze deur de weke ok aans. We kent het verhaal al wel, want het is vaste gien geheim meer wat er precies verteld zal worden, dit jaor. De kaans daj uut Lucas heurt vertellen is zoe groot, daj bij het idee de woorden al in oen oren heurt. Ik wille Karst niet ofkraken, maor aj noe toch op de man of vraogt wat er zoe bezunder an is, nee, dan heb ik inderdaad mit oe het gevuul dat er alle jaoren toch veule zelde is. Waar wachte wij dan op? Wat wille wij dan eigenlijk mit Karst?

In het verhaal van Johannes zage wij een betie Karst en een beetie Goeie Vrijdag en Paosen, maor het grote geheim van Karst, en van Johannes, beste mèensen, is dat het veural ok Pinkstern is. Ja, inderdaad, Pinkstern en Paosen valt mit Karst op iene dag! Karst bringt de vrede, zegge wij, maor die vrede mit God wur meugelijk deur Goeie Vrijdag en Paosen, en dat begriepe wij pas as het mit Karst Pinkstern bij oons wordt. Het woord is vleis eworden, vertelde Johannes. In Jezus is de warkzame Giest van God zoe sterk warkzaam eworden, dat we in Jezus God hebt leren kennen. As wij mit Karst eraakt wordt, as wij mit Karst oons dich-

ter bij God vuult, as wij mit Karst zoe'n goed gevuul kunt kriegen, dat we der weer maonden tegen an kunt, dan kan dat allint as ok in oons de Giest van God vleis mag worden. Jezus komp niet weer as poppie. De anraking van God, die wij magt ervaren, de Giest van God, die in oons dale komp in het zoe bekende gebeuren van Karst, die anraking is een vanneis geboren worden van Jezus in oons harte, en het vanneis geboren worden van oons-zöllef. Dat Karstkiend, beste mèensen, dat mutte wij worden. Het is pas echt Karst, as de Giest van God mit Jezus in oons harte mag komen, en zo in oons op eerde mag komen. Het is pas echt Karst, as wij Vrede mit God wilt sluten, en Zien Zeune in oons toelaot. Het is pas Karst, as wij zien genaode magt belèven. Het is pas Karst, as wij dan an de mèensen um oons hin mit oonze bliedschap, en mit alles wat God mit oons zal doen, een beetie magt laoten zien wie God is.... Waor wachte wij nog op. Daor kunne wij noe al um bidden!

“Der kwaamp een mèense naor veuren, deur God estuurd. Zien name was Johannes. Hij kwaamp as getuge, um van het locht te getugen, zodat iederiene deur hum geleuen zul.” We lazzen het in de biebel. Weej wel wat Johannes betiekt? Dat betiekt: God is genaodig. Dat is dus wat ieje en ikke voluut magt zeggen, asse wij ooit die anraking van de Heere hebt ervaren. Maor noe wij dit allemaole weet, mak oons dat ok niet allemaole tut opvolgers van Johannes? Wij weet noe dat Karst wat van vrogger blif, asse wij het niet echt wat van vandage maakt, asse wij Jezus niet in oons geboren laot worden. Wij weet dat het niet zit in het aoverbekende verhaal, maor in de anraking van God, het vleis worden van de Giest van God, in oons.

Giest en genaode, Pinkstern en Paosen tegelieke, op iene dag. Waor wachte wij dan nog op? Ieje en ikke, wij allemaole die dit weet, bint er um mit Johannes van het Locht van Jezus te getugen, zodat ok aandern geleuen zult. Het spiet mij barre veur oons allemaole, maor asse wij edacht hadden dat wij rustig konden zitten wachten op de Karstdagen, dan hebbe wij het dèenk ik niet goed begrepen. Ieje en ikke, wij mut allemaole an het wark. De bosschop van Karst, de giest die oons an wil raken, Jezus Christus, die plekke wil in oons harte, die wil deur egeven en deurverteld worden.

Ik zul aoverdèenking willen ofronden mit een vraoge, en daor mag ie in alle stilte zölf een antwoord op vienden. Waor wacht ie nog op? Oe wil ie dit jaor getuge wèzen van het Locht? Hoe wil ie mèensen wiezen op de diepere betiekenis van Karst? Iederiene döt het op zien eigen maniere. De messias wordt an ekondigd mit de klaank van de hoorn, stiet er in de biebel, dus ok het Karstkiend mut veuruut egaone worden deur de klaanken van de hoorn, is de gedachte van de midwinterhoornblaozers. Wij hebt ze heurt, we zult ze nog heuren tut 6 januari, Drei Keunings.

Een aandere zal der veur kiezen um iene mit te nemen naor de karke, die der aans haoste niet komp. Wat is der niet veur mooier Karstkedoogie aj iene mit zulden nemen, die aans allinneg zit, en noe de anraking van de Giest van God zul muggen ervaren. Een darde wet misschien nog wel iene die niet naor de karke kan of wil, maor die allint thuus zit, en barre bliede zal wèzen as der tegen de Karstdagen es bezuuk komp. Gewoon andacht van mèense tut mèense. Dat liekt niet bezunder, maor dat is het wel, in een wereld waor we al meer bij menaar langes jaagt. En laote wij wel wèzen, as God oe an eraakt hef, mag ie ok in gewoon bezuuk, in gewone andacht, in gewone praot, een vertegenwoordiger van Jezus wèzen. Of draag ie Karst uut, deur Karstbakkies veur zieken te maken, of zing ie in een koortie, speul ie op het orgel, weej wel:

Argens hebbe wij allemaole oonze eigen wieze um dat Locht van Karst te brengen. Um de anraking, de Giest, die wij ooit muggen vulen, bij dat mooie Karstfeest, dat wij nog van veurige keren in oonze gedachten hebt, uut te dragen naor aandern. Laot dat oonze Karstgedachte worden veur dit jaor: Het Woord, de war-kende Giest van God, wil in oe en mij vleis worden, mèense worden, wil de batterije worden waormit wij an het wark gaot um het de liefde van Christus te laoten zien. Waor wachte wij nog op.ASSE wij dan niet bliede wordt, dan weet ik het ok niet meer.....

BLIEDE, BLIEDE, BARRE BLIEDE
(Muziek: as 'Alle menschen werden brüder'.)

Bliede, bliede, barre bliede,
binne wij in d'eeuwigheid.
Schöpfer, wij vertelt het wieder,
wat naor d'eeuw'ge bliedschap leidt.
Ie woont in zoe'n locht en luuster,
dat de daang nooit duuster bint.
Wie as zöch naor d'eeuw'ge vuuster,
zal het vienn bij Oe allint.

Heere maak oonz'oong noe lös dan,
veur het mooiste locht dat schient,
want dan zingt en juiche wij van
wat wij kriegt en niet verdient.
Ja, deur Jezus Christus koom Ie,
bij wie nog in zunde lef.
Ie wilt Vaar wèen veur de ziel die
wat Ie hef an Jezus gef.

As Ie wilt, geef oons de bliedschap,
die de mieste vruchtn drag.
Eeuwige lèemt en eeuw'ge vriendschap,
gef de God die dale zag.
As wij zingt as wij naor Huus gaot,
binne wij niet bange meer.
As wij hier, of ooit veur Hum staot,
wij blijft bliede ied're keer.

GROETEN UUT DE NEIE KOLONIE

KARSTDAGEN IN DE KOLONIE

Sommige dingen went nooit. Nou, die dagen van 39 minuten langer as op eerde, dat is het probleem niet. Een jaor is flink langer. Haoste 687 dagen. De seizoenen wilt nogal verschillen, de iene is langer as de aandere. Dat komp umdat de kringe um de zonne niet rond is, maor as een elips is uut erekt. Het komp er dan ok op neer dat we tweimaol in 't jaor karstdagen hebt. Dat komp umdat we de feestdagen anholt, zoas ze evierd wordt in Bethlehem. Oonze Jeudse bureen richt hêur op de tieden en de kalender van Jeruzalem. Zulle we dat niet doen, dan wurre we nog meer vervrumd van de eerde. Eerlijk gezegd heb ik niet zoeveule mit de kalender van Mars. Wij holt thuus in alles die van de eerde an. Aans wordt het nog meer wennen as de jaoren hier der op zit.

Veier jaor eledene bint wij hier an ekomen. De reis duurde een maond. Dat was hiel wat. Dat was net zoewat as hoe ze vrogger naor Amerika gungen. Dat van Amerika, dat göld dan as lang-

zaam, maor noe is die maond naor Mars het snelste wat we of kunt reizen. Ik mus wel wennen an de zwaortekracht. Mit mien 101 kilo bin ik de kleinste niet. Hier wèeg ik tegen de 38 kilo. Mooi man. Ik kan lopen as de beste. Laank, laank eledene, wol mien veurvaar de Cascaderun doen. Dat kwaamp der nooit van. Noe löp iederiene die ofstaand hier. Dat zal tegenvallen asse wij weer terogge bint op eerde.

Ze zèden da'k wel gek mus wèzen, toen ik mien vrouw en kiender veurstelde um hier een paar jaor naor toe te gaon. Het kan ok wèzen dat we blijft, maor dat dèenk ik niet. We kregen de kaans um een nei ziekenhuus op te zetten en de kiender kunden hier studeren an de Hogere Academie van de Alliantie van Samenwerkende Planeten. De lesprogramma's hier bint in ekort, want der is hier minder vertier as op eerde, zodat ze toch al mit al wat sneller leert. Dat ziekenhuus dreit al mooi. Het is niet groter as Bethesda ooit in 't Ogeveine. Hier is dat al hiel wat. Alle specialismen bint der onder ebracht. We mut wel. We kunt niet èven op en neer naor d'eerde, as der wat is. Der bint 7 woonkoepels an ewezen op dit ziekenhuus. Samen hebt ze 60.000 bewoners. De missie: bomen kweken, planten op de planeet uitzetten, zoeveule meugelijk, want we wilt zoe gauw meugelijk een atmosfeer op dizze planeet hebben. Op oons eigen bollegie um de zunne giet het niet goed.

We hadden 200 jaor eledene gewoon bèter uut mutten kieken. Ach, 2 graoden gemiddeld verhoging, wat zul dat. Ach, 4 graoden dat aoverlève wij ok wel. Dat hebbe wij ok aoverlèefd. Mien veurloiden hebt in 't Ogeveine woond. Dat is noe een zeehaven. Een stokkie dreug laand, net as de Veluwe en nog wat stroken, tegen de veurmalige Duutse grèens an. Het Verienigd Europa mus der wel komen, want allint kunden de staten het niet uutholden. Der is zoeveule gebeurd, dat het ondèenkbare op gaank kwaamp: een programma um Mars te koloniseren. Niet iederiene was daor bliede mit. Der was een soort revolutie neudig. Een neie politieke bewèging bleef niet stille zitten, bleef niet ofwachten, nèump het veurtouw. Oons lot is niet wat oons aoverkomp, oons lot is wat wij zöllef kunt doen mit wat we nog hebt. Ie gaot ok niet koppie onder aj in 't water ligt, ie gaot koppie onder aj gien gebruik maakt van het reddingsbootie.

En hier zitte wij dan. We praot mit menaar aover wat we wilt mit de karstdagen. Een boom stiet er al. Dat is tegenwoordig een deusie zoe groot as een dobbelstien, mit een antipknoppie der op, en kooj daor an dan verschient er een hologram. De grootte en de soort ballen of aandere versiersels kuj anpassen via de zoeveulste opvolger van internet. Marsnet kan oe alles lèvern. Het blif kaal. In 't echt lukt het niet meer. Kedogies bint zeldzaam, alles wat aover estuurt wordt is veur praktisch nut, alles wat hier op Mars uut de grond haalt wordt, giet op an wat écht neudig is, en an de koepels veur de planten. Klagen hoeve wij niet. Alles komp uut de mure, de replicator mak waj wilt. Aj wat lekkers wilt èten, vuul ie oe allinneg dan komp der een hologramvriend of vriendin een mooie aovend an oe geven. En toch.....

We kwamen mit zien tweien. We hebt noe twei kiender. Um te blieven, dan kriej extra bonussen aj kiender hebt. Woj terogge, dan wordt aover een jaor of wat ok veur hèur de reis eregeld. Is veurof al vast elegd. Wat gaot wij doen mit de karstdagen? Oh, wat binne wij bliede mit dizze moderne Marskolonie. We probeert kameraoden te worden mit de aandern. Dat lukt ok wel, maor het vuult toch niet echt. We mist oonze familie. We wilt es een keer bij een echte boom zitten. Een karkdienst, ach, die is hier ok zo eregeld. Het duurt èven veur alle signalen aover bint, maor we kunt ok gewoon 'live' mitkieken mit iedere dienst op eerde. Lest hadden we nog een 'live' concert van de hologram-Beatles, en nao de pauze de hologram-Stones. Maor we mist er toch wat an. Komp nog bij dat we alles tut in de details mut plannen, hier in oonze kolonie. Allemaole vrij mit de karst? Gien dèenken an. We bint ien groot bedrijf. Alle systemen mut in de gaten holden worden. Der mag gien plaantie dood gaon.

As ik dit zo aoverdèenke komp het neigie binnen dat de dief epakt is van de sparre, die een paar dagen eledene estèulen is. De daoder had een ruimte in een half lège container emaaht, waar de sparre op ezet wur as een echte karstboom. Der waren ballen in emaaht van ofvalmateriaal. Hij zat der bij te rèren, zo miste die de tied dat hie gewoon thuus kun wèzen. Al die poes-pas die eregeld kun worden, het hoefde van hum niet. Laot mij gewoon feest vieren, en dat hoeft hielemaole gien feest te wèzen. Gewoon zonder drokte. Karst was veur hum: bliede muggen wè-

zen mit wat der was. Wat bijpraoten mit mèensen, èchte mèensen, niet de hologramburen die tegenwoordig aoveral langeskoomt. De stumper is noe epakt. Zien karstboom is versnipperd, zodat de grondstoffen weer voeding zult bringen veur nei gruu. Ze stuurt hum terogge naor de eerde. Eerloos ontslag. Hij had nog erèupen: Liever een glas halfvol as een nepglas dat vol lik en waar niks in zit! Snap ie dat noe? Stumper.

Stumper? Het rak oons wel. Dat marke wij. We bint beident stille, dizze karstdagen. Veule vollek is der ok niet. Der is een storing op Marsnet. De karstboom valt uut en daor stiet dan dat dobbelstientie. Oonze bekenden mut invallen, an het wark. Ik bin nog een dag extra in het ziekenhuus, dat kan dreien op noodgenerators. Oons huus is lèeg. De kiender speult wel, die vermaakt hèur wel. As de karstdagen achter de rogge bint, stiet oons besluit vaste. We redt oons nog wel een paar jaor. Dan gaot wij weer terogge. Op eerde hebt ze ok wat evunden, um de hiele atmosferische vergiftiging weer umme te bugen. Het liekt te late. Het is pas te late as der gien tied meer is. Oons glas daor is hallef vol, of wele wet nog minder, maor laote wij dat dan ok niet nog minder laoten worden. Hadden ze dat vrogger maor esnapt, in 2023 of zo. Hadden ze toen maor niet elèeft asof de flesse niet lèeg kun. Hadden ze maor genog had an een hallef glas.

*Wat miste ik op
Mars mien doe-
fies, al dat
lèvent en jonge
lèvent dat ons
rak.
Maor veur al dit
soort 'onzin' is
der gien energie
aover in zoe'n
kolonie.*

KARST EN EEN AANDER NEI BEGUN

Het was aovend. Nog niet duuster, maor dat schèelde niet veule meer. Ik rede rustig an, want dit was noe juist de weg waar de hitsige harten in volle vaort achter menaar an van het iene perceel naor het aandere bienderden, of de duvel ze achter de konte zat. Zoe noe en dan har ik der iene veur de koplaampen had. Nog nooit op de bumper, gelokkig. An het inde van de weg was een T-splitsing. Waar mien gedachten op de leste paar honderd mèter ewest waren, dat wus ik niet meer, maor ik wusse ok niet meer waar ik ware, toen ik veur die splitsing stunne. De auto wur an de kaante zet. Ach, ik zate goed toch? Warm en dreuge. Ik lèut het aover mij hin komen. Kwaamp wel weer goed. Het was mij al es vaker aoverkomen. Nao een minuut of wat vòlt mij wat op an..... ja, en toen iniens wus ik het weer. Dat was ien van de eerste signalen.

Ik haope gien hartinfarct te kriegen. Wele wel? Nou, ik zeg het zo, want ik hebbe de piene der van al een paar keer mit emaaft. Totale verkraamping van de borstspieren, uutstralend in de narms, zodaj van de piene kunt schrouwen. Het gunk altied goed, in die zin dat het niet veur het publiek gebeurde. Iene keer was kort an. Ik leidde een karkdienst en kreeg al last op de prèekstoel. De varsies duurden net laank genoeg dat ik aosemhalingsoefeningen kun doen, en der weer wat greep op kreeg. Het was gieniene op evallen. Onderweg naor huus gunk het mis. De auto kun nog net an de kaante zet worden. Ja, weer die auto. Daor was het raak. Dat was ok ien van de eerste signalen. Ie leert er mit te lèven. Ik lèut het aover mij hin komen. Kwaamp wel weer goed. Het was mij al es vaker aoverkomen. Bin ik dan zoe positief? Nee, maor ik hadde zölf eleerd dat oen gedachten oen gemoed ok van ontspeuren kunt weerhouden. Iederiene kan echt depressief worden. Ie kunt er wat mit doen, dat leerde ik mien klaanten in mien wark, an het wark as veurganger op de zundag en deur de weke as trainer in de psychiatrie, en dat paste ik op mijzölf toe. Maor wij bint er nog niet.

Als ik nao een plezierige dag mit mien trommel naor huus riede, krieg ik zoe'n zwaore slaapanval, dat de auto op een parkeerplekke ezet word. Lichten an, airco an, radio an. As ik wakker

worde is de accu lèeg. Ok net nog van de tillefoon. Daor stao ik, an de kaante van de weg, of iene mij kan hølpen. Ik hoeft allint maor te bellen mit de wègenwacht, en mien thuus, dat ze weet waar ik bin. Auto, auto, auto, auto, nao een hallef uurtie een auto mit veier jonkerels, knuppels, um mij es goed in menaar te rammen. Der stund zoe'n vieze, ach vergèet het maor. Ik stunne in een witte kaftan. Bevölt mij best. Zo har ik etrommeld mit mèn-sen uut aandere culturen, op een 'Zingevingsfestifal', allemaole mèn-sen mit grote verschillen en ien ding gelieke: psychische problemen. Maor die völlen een dag weg asse wij der samen wat moois van mèn-ken.

En zo stund ik daor dus an de weg. Lange baord, kaftan tut op de knieen. Maor ik wete noe ok goed hoe het vuult as ze oe zomaor veur een straatrover aanziet. De jongkerels müssen zöllef ok lachen toen ze heurden dat het een Drent was mit 5-dubbele pech op iene dag. Het völt hèur echt mit. Ik ware dus niet zoe'n lillijke... en der kwaamp een benaming van iene uut het Midden-Oosten, of net aover de Europese grèenzen. Nee, ik ware een mèn-se. Zij ok, en die aandere mèn-sen ok. Maor waaromme waar ik dan in slaop evallen. Ik wus het toen niet. Later heurde ik wat er was gebeurd. Sukercoma.

Een mèn-se wordt barre loos as der wat mis giet. Mit een buze vol briefies kun ik nog laank mien wark doen. 's Nachts rust krieggen was er niet meer bij. Muuier dan muui wur ik wakker. Het gunk aover tut het anfallen van benauwdheid, die zoe groot waren, daj in oen dreum letterlijk an evallen wurden. Mit alle kracht die a'k in mij hadde waar ik an het trappen en het slaon. Dat was goed, want zo kreeg mien lief toch weer een signaaltie uut mien harsens: tied um aosem te halen. Want dat dèud ik dus dan niet meer. 75 aosemhalingsstilstaanden in de zoeveule tied, hadden de dokters der later bij berèkend. Zoe muui, daj op het inde van een warkdag niet meer wussen waj edaon hadden. En dan op een dag bi'j de briefies ok nog kwiet. Toen wus ik genoeg. Tied veur de dokter. En mij dit keer niet of laoten schepen.

Naor een ziekenhuus, nao lange gemartel daor naor een specialistisch ziekenhuus. Een dikke stapel briefies kreeg ik mit, mit alle diagnoses bij menaar, en aj der verbaand tussen probeert

te leggen: zwaore slaopapneu mit alle meugelijke onderliggende verschiensels en uut elokte ziektes. Nee, daar waoj niet bliede van. Ok niet toen de boel eerst niet op orde wol komen mit een aosemapparaat. Ik slaope as diepzeeduker, astronaut, vul maor in. Snorkel op, diepe onder de dèkens want locht irriteert dan. Ja, noe wel, maor toen nog niet. Gieniene die wat in de gaten had, want het gunk toch goed mit mij? Ja, dat har ik wel deur, dat der wat mis was, maor klagen hölpt ok niet. Mien lief vòlt uut deurdats mien harsens deur de slaopapneu müssen kiezen wat ze an de gaank wolden holden.

Slepen mit een bien, spierkraampen aoveral, een dikke burnout, zevern, spieren in het gezichte die niet mit wolden doen of begunnen te trekken..... En as ik dan ziek en wel wat veur het publiek dèud, dan gunk der eerst een dikke cafeïne-capsule in. Dan waar ik weer een aanderhalf ure 'normaal'. Twei dagen extra kepot, dat wel, maor wat dan nog? Dat har ik toch maor mooi veur mekaar en dat goeie dat ik zo toch nog har, dat höld mij op de bien. Dat haalde mij der deur. Ik ware nog mèense mit een doel. Aait kieken waar het glas toch nog halfvol was. Zoelaank mien vingers nog wolden tikken, en mien computer mij de hiele wereld veurzette, waar ik mèense. Het kun minder, zegge wij dan, as we bedoelt dat het niet zoe min is as het kun. In mien geval kun het niet veule minder want ik stund op het punt um de starven. Alle nachten vrèugen mien harsensystemen hèur of: geve wij hum nog een daggie of stoppe we noe maor mit het aosemen?

Of ik mij vuulde as Job? Nee heur. Ik har mien dochters nog. Kun altied minder. Ok al vrèug ik mijzöllef of waar ik dan wel de grèenzen wol leggen. Der mus wel een inde an komen. Veur wele dit les zal het dan ok een rare gewaarwording wèzen. Het gunk toch goed mit mij? Ja heur, maor as iene vrag: "Hallo, gaat het goed?" Mèense, aj een vraoge stelt waarop aj gien antwoord wilt hebben, dan zeg ik wel: "Ja hoor, ik sta rechtop!" En ok dat kun weer. Twei hernia's tussendeur, het kun niet op. De duvel schit altied op iene bulte, zegt ze. Kan best, maor ik vuulde mij barre dichte bij het karstkiend, meer dan plat liggen, geluud maken, èten en pissen en zo, meer kun haoste niet meer. En dat kiend, dat sleepte mij der deur, waar mien eigen gedachten mij in de steek begunnen te laoten. Zo hoefde het veur mij niet meer.

Karstkiend? Het lèup al mit al wel in de richting van de karstdagen. Het karstverhaal van het Goeie Neis van Luuks har ik al es vertaald in het Drèents van 't Ogeveine. De boom stund in huus. Ik harre gien karkdiensten rond de karstdagen, waar ik zöllef in veur zul gaon. Zul ik een filmpie maken? Camera op een statief. En toen begunde het. Versprèken, zevern, manomanoman wat een gedoe. Dag in dag uut proberen, twee filmpjes per dag. Maor tegen de karstdagen was het klaor. Al dat proberen oefende mien spieren in spraak en gezichte. En dat noe es zonder cafeïne-capsules.

As het filmpie via youtube te zien is, zit het er veur mij op. En kan ik opnei begynnen. Al dat gedoe hef mij op een keerpunt ebracht. Mien flesse was vol. Mien flesse gunk lèger en lèger. Der zat ok gien half glas meer in. Ik höld veur mijzöllef vol dat ie halfvol was, al leek ie bij dagen ok meer dan lèeg. Hij wur weer halfvol. De flesse zal nooit weer hielemaole vol worden. Te laank ziek ewest. Maor aj oen klaanten altied eleerd hebt dat het belangrieker is te kiekeen waj kunt, dan waj wilt, waaromme zul dat dan niet veur oezöllef gelden? Bakens wurden verzet. Het schip drif weer. Hiele goeie karstdagen mit menaar. En aj het karstverhaal wilt heuren..... Youtube. Of aj aover de karst wilt lèzen? Hierveur stiet genug.

DE LAATSTE BRIEF VAN VINCENT

Advent, verwachting, toelevan naar kerst. Zondag 2 december 1883 was Vincent van Gogh nog in Nieuw-Amsterdam. Hoogeveen had hem amper of niet opgemerkt, de redactie van de Hoogeveensche Courant had geen idee wie er was geweest, en hoe zouden ze ook, hij was toen nog een niemand voor velen en hij kwam nu juist naar Drenthe om zijn weg te vinden in het worden van iemand.

Sinterklaasavond 5 december 1883. De bewoners van het Armwerkhuis werden – evenals voorgaande jaren – door de dames regentessen getraakteerd op Sint Nikolaasgebak. Wat zal er aan Sinterklaas gedaan zijn in het pension van de familie Hartsuiker? Voor cadeau's moest je geld hebben. Wat lekkers, dat was de oude manier van het vieren van het Sinterklaasfeest. Maar zo ineens, stond daar Vincent voor de deur. Weg uit Nieuw-Amsterdam. Weg uit Drenthe.

In zijn eerste brief, terug bij zijn vader in Brabant, vertelde Vincent over de wandeling: *“De laatste 3 weken al was ik eigenlijk maar half in orde, had last van verschillende dingen die voortkwamen uit kou gevat hebben en ook wel zenuwachtigheid. Zooiets moet men zoeken te breken en ik voelde dat het erger zou worden als ik niet een afleiding zocht. Nu ik kwam om onderscheidene redenen er toe om eens naar huis te gaan. Iets waar ik overigens enorm tegen op zag. Mijn reis begon met een wandeling van ruim 6 uur – door de heide meestal – n. Hoogeveen. Op een stormachtigen namiddag met regen met sneeuw. Deze wandeling heeft mij veel opgemonderd of liever mijn gevoel was zóó in sympathie met die natuur dat het mij meer calmeerde dan iets anders. Ik dacht dat het weerzien van t’huis misschien mij juister inzicht kon geven in kwestie van wat ik doen moet. Drenthe is superbe maar het er uit houden hangt van veel dingen af, hangt af van of men er geld voor heeft hangt af van of men bestand is tegen de eenzaamheid.”*

Toen realiseerde hij zich ook dat hij wat was vergeten. Er kwam een brief. De brief volgt hierna. Een bundel verhalen zit onder: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/Herdersverhalen.pdf>

Nuenen, 24 december 1883.

Waarde vriend Hartsuiker,

Nu ik enige dagen hier weer thuis ben geweest en veel rondgelopen in verschillende richtingen, kan ik u mededeelen omtrent de streek waar ik bij U was aangeland, dat mij iedere dag thuis dierbare herinneringen aan de heide, de kuddes en de herders rond Hoogeveen zijn levend geworden. De superbe vertellingen uit oude tijden, die ik aanhoorde en bij uw lamp nog op de late avond met uw lach en een glaasje slaapverwekkend vocht op papier zette, krabbeltjes en groteske gebeurtenissen, ontsproten aan een rijke geest, komen dagelijks in mijn gedachten.

Ik denk met melancholie aan jullie zoon Adriaan, hoe hij kon genieten van mijn croquis en alles wat hij er zelf als vertelling bij voegde. Hij ziet de poëzie van het leven en hem valt in 't oog wat velen niet zien.

Ik sprak met U ook over een der eigenaardigste kerkhoven die ik ooit zag - het stuk heide met een heg van dicht opeenstaande mastboompjes eromheen, met als een ingang een kort laantje, en dan komt men op een aantal graven begraved met hant en heide, diep in het Hollandsche Veld. Vele graven gemerkt met witte palen waarop de namen staan. Ik zal dit zo dierbare stukje grond zo graag schilderen bij sneeuw, ruiken in het voorjaar, en de heide zien bloeien.

Bij mijn gelukkige verblijf bij Uw gezin en het toch wat vsugge afscheid, nadat ik vies en nat bij jullie was gekomen, op reis naar mijn ouderlijke woning, ben ik de papieren met de vertellingen die U voor me bewaarde vergeten mee te nemen. Bewaart U ze goed voor mij, vertel de verhalen aan wie ze wil horen, en ik kom terug, voor het kerkhof, voor U en de vrouw en voor Adriaan. Dan zal ik ook de papieren en nog wat spullen meenemen. Ik heb ook nog tekeningen en drie geschilderde figuren bij u gelaten. U weet wel, ook die van de meisjes van den ik 17 jaar of jonger nog, figuren met jeugdige gelaatstrekken, en de tekenen van het zware werk reeds in hun lijf.

Adieu, schrijf spoedig.
t. à t. Vincent

Weest zo vriendelijk en geef mijn adres niet aan de vreemde blonde vrouw die me in uw dagen zo vaak van haar interesse voor mijn persoon trachtte te overtuigen, en onbegrijpend was rondom mijn ziel. Die onrust is mij pijnlijk. Mijn hart is nog steeds bij Sien.

Onder de vloer van het
voormalige logement
Hartsuiker werden een
houten tabakspot, een
fluit, een staf met een
uitgesneden ramskop
en wat andere spullen
gevonden. In de tabakspot
zat de verdwenen verza-
meling volksverhalen uit de
dagen van Vincent van Gogh.
Een briefje wijst hem aan als auteur.
Hij zag herders en schaapskooien,
tijdens zijn bezoek aan Drenthe.
In zijn brieven zegt hij niets over wat
de herders hem vertelden, terwijl hij
toch zo geïnteresseerd in hen was.
Deze vondst vult de leemte.

LIEDEREN, GEDICHTEN, GEBEDEN

Wat hebben wij hier toch met Vrede,
Dat dit steeds met kerst moet zijn,
Wij leven enkel voor de rede,
Ons verstand, de leidraad, klein,
Of zo we denken toch zo groot.
Ons verstand maakt vrede dood?

VREDEDRAGER

Als wereldburgers blijft het vechten,
Voor onszelf of groter goed,
Voor dit of dat of die zijn rechten,
Altijd wel waarvoor je moet.
Zo is er steeds een reden, groot.
Ons verstand maakt vrede dood?

Dan zegt het kind in stro en armoe,
Dat je steeds bij God moet zijn.
Met kerst, ach mensen, 't doet er niet toe,
Alle dagen wordt het fijn,
Als we onze Vader vragen
Ons door 't leven heen te dragen.

Vrede is het hoogste goed,
Vrede die er echt toe doet.
Vrede met de Heer van 't leven,
Dat wil 't kind ons daaglijks geven.
Als we onze Vader vragen
Ons door 't leven heen te dragen.

Niets staat daarvoor in de weg,
Als ik simpel, simpel zeg:
Heer, wat ik verkeerd hier deed,
Weet dat het mij nu zo speelt.
U droeg voor mij aan het Kruis,
Al mijn kwaad, en bracht mij thuis.

Simpel onze Vader vragen
Ons door 't leven heen te dragen.

WE STAAN HIER ROND EEN KINDJE

(Een nieuw lied, op de wijze van Lied 439,
'Verwacht de komst des Heren'.)

Wij staan hier rond een kindje.
Gewoon als jij en ik.
Zo'n wondertje, dat bindt je.
Het vangt je in zijn blik.
Zo wonderlijk en klein.
Wat zal hij dan gaan zeggen?
Kan hij een grens verleggen?
Dit zal zijn boodschap zijn:

Ik ben de goede herder.
Een goede herder zet
zijn leven in voor schapen,
waar niemand meer op let.
Een huurling geeft je prijs
aan roedels wilde wolven,
jij wordt door dood bedolven.
Ik ga met jou op reis.

Wat leven ook zal geven,
Ik ga niet van jouw zij.
Waar jij ook naar mocht streven,
het blijft van jou en mij.
En komt de laatste grens,
dan zal ik jou beschermen.
Mij over jou ontfermen,
al start ik hier als mens.

Wees goed voor al de mijnen,
en hoed ze in mijn naam.
Verdeel mijn brood en wijn en
wordt zo mijn lichaam saam.
Dan zijn we stille kracht.
Om samen hier te werken.
Ik wil je altijd sterken.
Zegt Hij met Godes Macht.

LOFZANG VAN JOZEF

(Iets omgewerkte Lofzang van Maria)

Ik bin zoe barre bliede man,
da'k mit mien ziel oe toezingen kan,
dat God mien Heer en redder is,
en alles wat ik noe nog mis,
as tummerman zoe doodgewoon.
Hum eer ik, mit mien jubeltoon,
umdat Hij mij zag staon.
En ik mit hum mug gaon.

Kiek toch dat mooie kiend es an,
Zoe laank belaoft, en kwaamp ie dan
of zul de Heere oons vergèten?
Waren we mosterd nao het èten?
'k Weet dat hij een plekkie hef.
Veur mij! Waor nooit een mèens'um gef.
Mien vrouwe drèug grote schat,
zoas gien mèens ooit nog had!

Hoe Heilig is de Heere's naam
en laot noe alle mèensen saam
de diepste liefde die bestiet
en nooit deur mèensenwark vergiet
verwachten van de God die lef.
Want deur oons poppie kwaamp besef:
As wij oons op Hum richt,
dat alle kwaod dan zwicht.

De kracht van God is eeuwig groot.
Hij aoverwint het kwaod, de dood,
en slat het tegenspel uut menaar.
Zo viendt zien kiender hier mekaar.
De troon van kriminele kracht,
vertrapt as gruus, blif in de nacht.
Zien liefde? Nooit verdwienen!
Zal eeuwig op oons schienen!

LOFZANG VAN JOZEF

(Iets omgewerkte Lofzang van Maria, en hier te zingen op de wieze van 'The sound of silence')

Ik bin zoe barre bliede man,
da'k mit mien ziel oe toezingen kan,
dat God mien Heer en redder is,
en alles wat ik noe nog mis.
As tummerman zoe doodgewoon,
eer ik Hum, mit jubeltoon,
Het is begunt mit stilte.

Kiek toch dat mooie kiend es an,
Zoe laank belaoft, en kwaamp ie dan
of zul de Heere oons vergèten wèzen?
En zulden wij mosterd nao het èten wèzen?
Ik wete dat hij ok een plekkie hef.
Veur mij! Waor gien um gef.
Het is begunt mit stilte.

Hoe Heilig is de Heere's naam
en laot noe alle mèensen saam
in d'allerdiepste liefde die bestiet
en nooit weer deur oons mèensenwark vergiet
verwachten van die God,
die grote God die lef.
Dat komp 't besef:
Het is begunt mit stilte.

GAO, ZEG HET ALLE MÈENSN (Lied 484)

Gao, zeg het alle mèensn.
Achter in 't veld en aoveral.
Gao, zeg het alle mèensn.
Dat Jezus is geboorn.

De schèupers stunn te kiekn.
De hemel leek wel lös.
De bosschop mèuk hèur riek en
ze zaang waor 't Locht veur kös.

Gao, zeg het alle mèensn.
Achter in 't veld en aoveral.
Gao, zeg het alle mèensn.
Dat Jezus is geboorn.

Het poppie lag te wacht
gewoon op oe en mij,
en wij stundn in gedachtn,
veraldereerd der bij.

Gao, zeg het alle mèensn.
Achter in 't veld en aoveral.
Gao, zeg het alle mèensn.
Dat Jezus is geboorn.

't Is tussen God en mèensn
noe vrede veur altied.
Wat kuj nog meer dan wèensn,
dan dat soks deurgaon giet.

Gao, zeg het alle mèensen.
Achter in 't veld en aoveral.
Gao, zeg het alle mèensen.
Dat Jezus is geboorn.

(Bij varsen um te zingen is bewust ekèuzen um de Drentse spelling lös te laoten, umdat die problemen gef bij karkdiensten waor mèensen mitdoet die de spelling niet ewend bint.)

BIJ HET STILLE WÈZEN

Onze Vaar, zoe hoge baoven oons,
bring oons dichterbij, bij Oe.
Wele wij veur oe ok wèzen magt,
bring oons naor de bosschop toe.

Wele wet bint wij as Jozef,
mut wij eerst een engel zien,
en bewies veur wat der komen zal.
Wèes mit oons, en laot oons schienen.

Wele wet bint wij as schèupers,
neemt we het direct veur lief,
as een bosschop op ons ofkomp.
Laot oons schienen, en blief dan, blief.

Wele wet bint wij as wiezen,
vol verstaand, dèenkt wij, maor gaot,
en al is weg ok laank, 't blif kiezen,
tut wij ok bij oe daor staot.

Wele wet bint wij as ezels,
draagt wij zwiegend, al blieft wij dromen,
maor gaot mit waor Vaar oons bringen wil.
Laot oons schienen, wat ok zal komen.

Binne wij dan toch de ossen?
O wat stark, maor staot der bij.
Blieft wij mit de bosschop vrosselen?
Laot hum warken, diep in mij.

Tut wij as Maria zeggen zult,
'Laot maor komen van wat Ie zegt,
ik zal dienen', en alle lèvensdagen,
in de haanden van Jezus legt.

Oonze Vaar, zoe hoge baoven oons,
Bringen oons dichterbij, bij Oe.
Wele wij veur oe ok wèzen magt,
bring oons naor de bosschop toe.

ALTERNATIEVE KERSTVERHALEN RONDOM JEZUS

Het kerstverhaal uit het evangelie van Lucas is het beroemdste en meest gelezen kerst verhaal van de huidige kerken. In de vroege middeleeuwen kende de kerk menig ander 'evangelie', waarvan later bleek dat het niet authentiek was, maar dat wel prachtige verhalen onder de mensen bracht. Dit worden ook wel apocriefe evangeliën genoemd. In de bijbel zullen we ze niet aantreffen, omdat onderzoek uitwees dat ze enkel ontsproten waren aan menselijke fantasie. Toch hebben ze flink wat invloed gehad op de voorstelling van kerst, terwijl ze ook dienden als bewijsmateriaal voor dogmatische uitspraken van de oude kerk. We zullen een blik werpen in drie van deze geschriften.

DE HEMELREIS VAN JESAJA

Omstreeks het jaar 100 na Christus verscheen een geschrift, waarin een hemelreis van de profeet Jesaja werd weergegeven. Jesaja reisde samen met een engel door de tijd. Een gedeelte uit dit geschrift, hier weergegeven, behandelt datgene wat Jesaja omstreeks 700 voor Christus al gezien zou hebben van Jezus van Nazareth, tijdens deze hemelreis. Het komt erop neer dat Jesaja als getuige wordt opgeroepen voor een maagdelijke geboorte, want Jozef en Maria zagen het kind ineens, zomaar. Het was er, wel na een zwangerschap, maar zonder bevalling, als we de tekst mogen geloven:

"En na twee maanden van dagen als Jozef in zijn huis was en Maria zijn vrouw, doch beiden afzonderlijk, daar geschiedde het, terwijl zij afzonderlijk waren, dat Maria aanstonds met haar ogen (ergens) heen zag, en een klein kind zag, en zij was erg in de war. En als de ontroering geweken was, werd haar moederlijk als te voren bevonden, éér zij zwanger was. En als haar man Jozef tot haar zeide: "Wat maakt u in de war," werden zijne ogen geopend en (ook) hij zag het kind en prees God dat de Heer tot het Zijne gekomen was. En een stem kwam tot hen: "Vertel dit

gezicht aan niemand!" Maar het gerucht over het kind verbreidde zich in Bethlehem.

Enigen zeiden: "De maagd Maria heeft gebaard vóór zij twee maanden gehuwd was," en velen zeiden: "Zij heeft niet gebaard, en de vroedvrouw is niet (tot haar) opgegaan, en wij hebben geen smartkreet gehoord." En zij waren allen in onzekerheid over hem; allen wisten van hem, maar niemand wist vanwáár hij was. En zij namen hem en kwamen naar Nazareth in Galiléa. En ik spiedde, o Hizkia en mijn zoon Jasoeb, en ik verklaar ten overstaan van de overige profeten die hier staan, dat hij voor alle hemelen en voor alle vorsten en voor alle goden-dezer-wereld verborgen was. En ik spiedde: hij lag in Nazareth aan de borst als een zuigeling en op de gewone manier, om niet herkend te worden."

PSEUDO-MATTHEUS

Een geschrift dat omstreeks 600 ontstaan is, en dat diverse oudere geschriften over de geboorte en jeugd van zowel Maria als Jezus in zich opnam, terwijl ze nog weer aangevuld werden met nieuwe gegevens en verzinsels. We lezen over de geboorte van Maria, over haar intrekken bij Jozef, samen met enige andere maagden, en we lezen over de plaats waar de engel haar vertelde dat ze een kind zou krijgen:

"De volgende dag nu, toen Maria dicht bij de bron stond, om haar kruik te vullen, verscheen haar een engel des Heeren, zeggend: "Welgelukzalig zijt gij, Maria, omdat gij in uw moederschoot voor de Heer een woonstede bereid hebt. Zie, er zal komen een licht van de hemel; en het zal in u wonen, en door middel van u voor de gehele wereld schitteren."

De engel kwam weer vaker: *"Vervolgens is drie dagen later, terwijl zij bezig was het purper met haar vingers te bewerken, een jongeling bij haar binnengetreden, wiens schoonheid niet ten volle uit kan verteld worden. Toen Maria hem zag, verschrikte zij érg en kromp zij bevend ineen. Hij zei tot haar: "Wees gegroet, Maria, vol van genade; de Heer zij met u; gezegend zijt gij onder de vrouwen, en gezegend is de vrucht van uw buik." Toen zij dat hoorde, beefde zij en was zeer bevreesd. Toen voegde de engel*

des Heeren daarbij: "Wil niet vrezen, Maria! Want gij hebt gevonden genade bij God. Zie, gij zult concipieren in uwen schoot, en baren een Koning, die niet alleen de aarde maar ook de hemel vervult, en die zal regeren tot in eeuwigheid."

Onderweg naar Bethlehem gebeurde het volgende: *"Toen nu Jozef en de zalige Maria gingen langs de weg welke voert naar Bethlehem, zei Maria tot Jozef: "Twee volken zie ik voor mij; het een weent en het andere verheugt zich." Haar antwoordde Jozef: "Zit vast op uw lastdier, en wil geen overtollige woorden spreken." Toen verscheen voor hen een zekere schone knaap, bekleed met blinkend gewaad, die tot Jozef zei: "Waarom hebt gij gezegd dat het overtollige woorden waren over de twee volken waarover Maria gesproken heeft? Het volk immers der Joden heeft zij wenend gezien, daar het van zijn God is afgeweken, en het volk der heidenen zich verheugend, daar het reeds genaderd en dicht bij de Heer gekomen is, volgens hetgeen Hij beloofd heeft aan onze vaders Abraham, Isaäk en Jakob. Want de tijd is gekomen dat in het zaad van Abraham aan alle volkeren zegening wordt toebedeeld."*

En toen hij dit gezegd had, beval de engel het lastdier stil te staan, omdat de tijd van baren gekomen was. En hij schreef aan de zalige Maria voor dat zij zou afstijgen van het dier, en zou binnengaan een onderaardse spelonk, in welke nimmer licht was, maar altijd duisternis, omdat zij het daglicht niet ontvangen kon. En toen de zalige Maria in dezelve getreden was, begon zij geheel van glans te schitteren, alsof het het zesde uur van de dag was. In die mate verlichtte een goddelijk licht de spelonk, dat noch des daags noch des nachts het licht daar ontbrak, zo lang de zalige Maria daar was. En daar baarde zij een mannelijk kind, dat terwijl het geboren werd de engelen terstond omgaven, dat zij, toen het geboren wás en weldra op zijn voeten stond, aanbaden, zeggend:

"In de hóge zij glorie aan God, en op áárde vrede de mensen die van goeden wille"

Na deze geboorte moest Maria natuurlijk nog wel maagd blijken, anders kon de middeleeuwse kerk niet spreken van de eeuwige moeder-maagd. In dit verhaal zorgt Jozef voor de bewijsvoering

daarvan: "De geboorte des Heeren was nu reeds gebeurd... en Jozef was uitgetrokken om vroedvrouwen te zoeken. Toen hij ze gevonden had, is hij teruggekeerd naar de spelonk en vond met Maria het kind dat zij gebaard had. En Jozef zei tot de zalige Maria: Ik heb Zelomi en Salomé als vroedvrouwen tot u gevoerd. En zij staan buiten voor de ingang der spelonk, daar zij wegens de al te grote glans niet tot hier durven binnentreden." Toen nu de zalige Maria dit hoorde, glimlachte zij. En Jozef zei tot haar. "Wil niet glimlachen, maar wees voorzichtig opdat zij zich niet verwijderen indien gij misschien een medicijn behoeft." Toen gebod zij haar binnen te komen en haar te naderen.

En toen Zelomi was binnengekomen, en Salomé niet was binnengekomen, zei Zelomi tot Maria: "Veroorloof mij dat ik u aanraak." En toen zij had toegestaan dat zij haar onderzocht, riep de vroedvrouw met grote stem uit en zei: "Heer, grote Heer, erbarm u! Nóóit is dit gehoord of zelfs maar in gedachte vermoed, dat de borsten van iemand vol zijn met melk, en een knaap geboren is, terwijl zijn moeder maagd blijkt te zijn. Maar ook is geen enkele bevlekking van bloed aan de geboren wordende geschied, noch enige smart aan de barende. Als maagd heeft zij geconcipieerd, als maagd heeft zij gebaard, en maagd is zij voortdurend gebleven."

Maar toen Salomé dit woord hoorde, zei zij: "Sta toe, dat ik u betast en onderzoek of Zelomi de waarheid gesproken heeft." En toen de zalige Maria toestond door haar betast te worden, strekte Salomé haar hand uit. Terwijl zij echter haar hand van het onderzoek terugtrok, verdorde haar hand; en wegens zeer grote pijn begon zij hevig te wenen en te jammeren, roepend en zeggend: "Heere God, Gij weet dat ik U altijd gevreesd heb, en alle armen zonder vergoeding verzorgd heb. Van de weduwe en de wees heb ik niets aangenomen, en de hulpeloze heb ik niet ledig van mij gezonden. En zie, daar ben ik ongelukkig geworden wegens mijn ongeloof, omdat ik zonder voldoende grond uw maagd heb willen onderzoeken."

Toen zij dit zei, verscheen er naast haar een zeker jongeling, zeer glanzende, die haar zei: "Nader tot het kind, en aanbid het, en raak het aan met uw hand, en zélf zal hij u behouden; want zélf is hij de behouder der wereld en van allen die op hem hopen.

En zij naderde direct het kind, en het aanbeddende raakte zij aan de franje van de doeken waarin het kind gewikkeld was, en terstond is haar hand genezen. En naar buiten gaande, begon zij te roepen en te spreken van de grote dingen welke zij gezien en ondervonden had, en hoe zij genezen was; zó, dat door haar prediking velen geloofden.

De os en de ezel uit onze kerststallen, waar komen die vandaan? Niet uit de bijbel, maar uit dit apocriefe evangelie, waarin ze prominent aanwezig zijn. Kortom, in onze beeldvorming heeft de tekst een behoorlijk grote rol gespeeld. We lezen van de os en de ezel: *"Maar op de derden dag van de geboorte van onze Heer Jezus Christus is de zeer gelukzalige Maria uit de spelonk gegaan; en nadat ze een stal binnengetreken was legde zij haar knaap in een kribbe. En os en ezel aanbaden hem. Toen is vervuld hetgeen gezegd is door de profeet Jesaja, zeggende: "De os kent zijn bezitter, en de ezel de kribbe zijns Heeren." Want de dieren zelve, os en ezel, omringden hem en aanbaden hem zonder ophouden. Toen is vervuld hetgeen gesproken is door de profeet Habakuk, zeggende: "In het midden van twee dieren zult gij gekend worden. Op diezelfde plaats heeft Jozef met Maria drie dagen vertoefd."*

"Hoezo stond mijn familie niet in de eerste kerststal?"

De geboorte in een spelonk komt ook voor in andere apocriefe teksten. Dit apocriefe boek is het enige, dat vermeldt dat Maria, na haar zoon gebaard te hebben, de spelonk verlaten heeft, in een stal is gegaan, en aldaar het kind Jezus in een kribbe gelegd heeft. Ongetwijfeld heeft men op die wijze de algemeen verbreide overlevering, dat Jezus in een spelonk geboren was, proberen te verenigen met het verhaal van Lucas, dat de jonggeborene in een kribbe in een stál was geboren. De mythe van de geboorte in een spelonk lijkt veel op "heidensche" mythen van in grotten geboren heidense goden o.a. Mithras en Mercurius.

UIT HET ARABISCHE KINDHEIDS-EVANGELIE

Veel weten we niet over Jezus jeugd, en waar weinig bekend is, brengen de apocriefe evangeliën uitkomst. In de 5^e eeuw ontstond het zogenaamde Arabische Kindheids-Evangelie. Hierin vinden we volop informatie over de zeven-jarige Jezus. Hij deed al wonderen in zijn jeugd. Beroemd is het verhaal van de zeven-jarige, die kleinvogeltjes tot leven bracht en liet vliegen, net zoals JHWH in Genesis van aarde mensen maakte:

"Toen nu de Heer Jezus vanaf zijn geboorte zeven jaar had volbracht, hield hij zich op zekere dag met jongens van zijn soort op, dat is met zulke die met hem van gelijke leeftijd waren. Zij speelden dan met klei, waarvan zij gedaanten van ezels, ossen, vogels en andere dieren kneedden; en een ieder van hen roemde op zijn eigen kunst en keurde zijn eigen werk goed. Toen zei de Heer Jezus tot de knapen: "Ik zal de gedaanten die ik gemaakt heb bevelen om heen te gaan." Door de knapen gevraagd of hij dan niet de zoon van de Schepper was, beval Jezus die dieren van klei weg te lopen. En deze begonnen terstond op te springen.

Vervolgens, toen hij hun verlof gegeven had, stonden zij weer stil. Hij nu had figuren van vogels en wel van mussen gemaakt, welke, als hij ze gebod te vliegen, vlogen, en, wanneer hun geboden werd te staan, stilstonden. En wanneer hij hun spijs en drank overreikte, dan aten en dronken zij. Nadat de knapen waren heengegaan, en die dingen aan hunne ouders verhaalden, zeiden hun vaders tot hen: "Wacht u er voor, o zonen, dat ge weer

met hem omgaat ! Want hij is een tovenaar! Ontvlucht hem dus, en mijdt hem. En speelt van nu af aan niet weer met hem."

Dit "evangelie" kent ook Judas al. We gaan tot slot in op een van de verhalen rondom deze sleutelfiguur uit het Nieuwe Testament. Dat was een rotjochie, die het Jezus al moeilijk maakte toen hij nog maar een kind was. We lezen namelijk:

"Op de zelfde plaatse leefde een vrouw wier zoon door de satan geplaagd werd. Deze, Judas geheten, beet, zoo dikwijls die satan hem overviel, allen die tot hem naderden. En wanneer hij niemand in zijn nabijheid vond, dan beet hij in zijn eigen handen en overige ledematen. Toen derhalve de moeder van deze ongelukkige het gerucht hoorde omtrent Vrouwe Maria en haren zoon Jezus, maakte zij zich op en voerde haren zoon Judas naar Vrouwe Maria. Intussen hadden Jacobus en Joses het kind, en Heer Jezus, meegenomen om met de andere kinderen te spelen.

En buitenshuis gegaan zijnd hadden zij zich neergezet; en met hen de Heer Jezus. De door de demon bezeten Judas naderde en zette zich neer aan de rechterzijde van Jezus. Toen wilde hij, door de satan, zoals dat placht te geschieden, overvallen, de Heer Jezus bijten; maar hij kon het niet. Toch sloeg hij de rechterzijde van Jezus, waardoor deze begon te huilen. Terstond ging de satan, uit dien knaap vluchtend, heen, gelijk aan een dolle hond. Die knaap nu, die Jezus sloeg en uit wie de satan onder de gedaante van een hond uitging, was Judas Iskariot, die hem aan de joden verraden heeft. En de zélfde zijde van hem, waarop Judas hem geslagen had, hebben de joden met een lans doorboord."

**En de kerstman, zoals wij die nu kennen? Die is in 1930 bedacht door tekenaar Haddon Sundblom voor een reclame-campagne van Coca-Cola. Oude Amerikaanse tradities werden geïntegreerd, rondom de daar bestaande versie van 'Sunterklaos'. Kerstman in Nederland: cultureel imperialisme? Commercieel gewin zonder religie, of nieuwe religie? Op de Nederlandse kerstmarkten is een kerststal zeldzaam aan het worden en Jezus lijkt ongewenst te zijn, want het wordt een....
Winterfeest...**

**Goeie
karstdagen
mit
menaar.....**

